

Rovaniemen kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma 1.8.2026

Nimi	Rovaniemen kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma 1.8.2026
Kunta	Rovaniemi
Pdf luotu	18.3.2026

SISÄLTÖ

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma.	1
1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.	1
1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen.	1
1.3. Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut.	3
2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.	7
2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.	7
2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua.	10
2.3. Arvoperusta.	12
2.4. Oppimiskäsitys.	14
2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.	15
2.6. Paikallisesti päätettävät asiat.	18
3. Esiopetuksen toimintakulttuuri.	19
3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet.	21
3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa.	28
3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.	29
3.4. Paikallisesti päätettävät asiat.	36
4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet.	37
4.1. Monipuoliset työtavat.	37
4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.	38
4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet.	40
4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.	51
4.5. Paikallisesti päätettävät asiat.	55
5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki.	56
5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen.	56
5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet.	57
5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen.	59
5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot.	60
5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen.	63
5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi.	64
5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma.	65
5.3.3. Tukea koskeva päätös.	66
5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö.	67
5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö.	68
5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö.	68

5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä.	69
5.5.1. Pidennetty ja varhennettu oppivelvollisuus.	69
5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu.	71
5.5.3. Muut opetuspalvelut.	74
5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä.	75
5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen.	76
5.6. Paikallisesti päätettävät asiat.	76
6. Opiskeluhoolto.	78
6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma.	78
7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus.	83
7.1. Paikallisesti päätettävät asiat.	83

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys,¹ jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus².

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on määräys esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä opiskeluhuollonkeskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista.³ Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi ja oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään perusteissa opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaista ilmaisua opiskeluhoolto.

1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä⁴. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, opiskeluhuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä tai toimipaikoissa. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatussuunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain⁵ mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

1 Perusopetuslaki (628/1998) 14 §

2 Valtioneuvoston asetus (422/2012)

3 Perusopetuslaki 14 §

4 Perusopetuslaki 15 §

5 Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (610/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § (377/2022)

- yhdenvertaisuuslain⁶ mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma
- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset
- tasa-arvolain⁷ mukainen tasa-arvosuunnitelma.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy⁸ opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille tai toimipaikoille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkö- tai toimipaikkakohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävistä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia⁹ lukuvuosittain esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma (myöhemmin lukuvuosisuunnitelma) ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista. Lukuvuosisuunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä tai toimipaikassa kyseisen lukuvuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä¹⁰. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin sekä saavutettaviin ja esteettäisiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman¹¹ yhteistyössä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa lapsilla on perusopetuslain¹² turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta jokaisena esiopetuksen työpäivänä sekä heidän tarpeidensa mukaista oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea¹³. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen¹⁴ kuuluvaa lapsikohtainen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma laaditaan luvun 5 mukaisesti.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus¹⁵ on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan lukuvuosisuunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa

6 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §

7 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 a § (1329/2014)

8 Perusopetuslaki 15 §

9 Perusopetusasetus (852/1998) 9 §

10 Perusopetuslaki 47 a § (1267/2013) ja YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

11 Perusopetuslaki 15 §

12 Perusopetuslaki 30 §

13 Perusopetuslaki 20 a § (1090/2024)

14 Perusopetuslaki 4 a luku (1090/2024)

15 Perusopetuslaki 21 § (1296/2013)

opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

1.3. Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma ja sitä tarkentava lukuvuosisuunnitelma¹⁶ laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla tässä luvussa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Opetuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmaan sisältyvien päätösten delegoinnista esiopetuksen yksiköille tai toimipaikoille ja antaa siihen liittyvät ohjeet. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata.

Paikallista opetussuunnitelmaa valmisteltaessa opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa,

- millä kielillä annettavaa opetusta varten opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään
- laaditaanko paikallinen opetussuunnitelma esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen yhteisenä, kokonaan tai osin yksikkö- tai toimipaikkakohtaisena, seudullisena tai käytetäänkö muuta ratkaisua
- millaista opetussuunnitelman rakennetta, asioiden käsittelyjärjestystä ja julkaisutapaa käytetään
- miten esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat osallistuvat opetussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen
- miten opetussuunnitelman laatimiseen liittyvä yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan
- miten paikalliset erityispiirteet, esiopetuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat suunnitelmat otetaan opetussuunnitelmaa valmisteltaessa huomioon
- miten opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta lukuvuosisuunnitelmasta tiedotetaan huoltajille ja sidosryhmille
- miten opetussuunnitelma laaditaan, miten sen toteutumista arvioidaan ja miten sitä kehitetään
- laaditaanko tasa-arvolain¹⁷ sekä yhdenvertaisuuslain¹⁸ mukaiset suunnitelmat osana opetussuunnitelmaa vai erillisinä.

Paikallinen tarkennus alkaa

Rovaniemen kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma on laadittu suomen kielellä. Sivistyslautakunta on hyväksynyt suunnitelman xx.x.2026 § xx ja se on otettu käyttöön 1.8.2026. Suunnitelma on julkaistu sähköisessä muodossa ePerusteissa ja sieltä ladattuna PDF-tiedostona kaupungin verkkosivuilla.

¹⁶ Perusopetusasetus 9 §

¹⁷ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 5 a §

¹⁸ Yhdenvertaisuuslaki 6§

Rovaniemen kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelmalla ohjataan kaikkia esiopetuksen yksiköitä. Opetussuunnitelma sisältää perustekstin sekä sitä täydentävän paikallisen kuvauksen. Paikallinen osuus on merkitty ePerusteisiin Rovaniemi-tunnuksella. Yksikkökohtaiset tarkennukset tehdään toimintavuositain esiopetusyksikön lukuvuosisuunnitelmaan, josta Rovaniemellä käytetään nimitystä *Yksikön pedagoginen lukuvuosisuunnitelma varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen*. Huoltajia tiedotetaan esiopetuksesta, opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta lukuvuosisuunnitelmasta esiopetusyksiköissä sekä Rovaniemen kaupungin sähköisissä viestintäkanavissa.

Yksikkökohtaisessa lukuvuosisuunnitelmassa täsmennetään mm. yhteisiä painopisteitä, yksikön omia kehittämistavoitteita sekä yhteistyön käytänteitä. Suunnitelman toteutumista seurataan ja arvioidaan vähintään kerran toimintavuoden aikana. Arvioinnissa saatuja tuloksia hyödynnetään seuraavan kauden lukuvuosisuunnitelman laadinnassa. Lasten ja huoltajien osallistuminen varhaiskasvatuksen arviointiin ja kehittämiseen varmistetaan siten, että jokainen yksikkö kuvaa lukuvuosisuunnitelmassaan arvioinnin ja kehittämisen käytännöt.

Yksikön lukuvuosisuunnitelmaa tarkennetaan ryhmätasoisella suunnittelulla. Tiimivastaavan johdolla laaditaan tiimisopimus ja ryhmän pedagoginen lukuvuosisuunnitelma. Ryhmätasoisessa suunnitelmassa kuvataan oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt, jotka kytkeytyvät koko esiopetusryhmän ja yksikön tarpeisiin. Lisäksi ryhmätasoisessa suunnitelmassa kuvataan ryhmäkohtaiset tukimuodot. Kokopäiväpedagogiikan vahvistamiseksi ryhmässä voidaan ottaa käyttöön henkilöstön pedagoginen lukujärjestys.

Jokaiselle esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma ja siihen sisältyvät lapsen esiopetusta koskevat kohdat. Jos lapsi osallistuu pelkkään esiopetukseen, laaditaan hänelle varhaiskasvatussuunnitelma soveltuvien osien. Tarkemmat ohjeet ovat Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma –lomakkeessa. Varhaiskasvatussuunnitelman laadinta ja arviointi yhdessä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa tukee myös huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa käytetään pohjana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa ja ryhmän pedagogista lukuvuosisuunnitelmaa, joihin on kirjattu oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarve, toteutetut oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot sekä mahdollisesti toteutetut lapsikohtaiset tukitoimet.

Arviointiin perustuvassa kehittämisessä hyödynnetään lapsille, huoltajille ja henkilöstölle suunnattuja laatukselyjä sekä valtakunnallisista arvioinneista saatuja tuloksia. Rovaniemellä on käytössä kansallinen laadunarviointijärjestelmä, Valssi, jonka avulla toteutetaan suunnitelmallisesti ja säännöllisesti varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen järjestämistä ja laatua tukevaa arviointia sekä kaupunki- että yksikkötasolla. Yksikkötasolla opetussuunnitelman toteutumista ja arviointia johtaa varhaiskasvatussyksikön johtaja.

Toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman laadinnassa, toteuttamisessa sekä arvioinnissa huomioidaan Opetushallituksen ohjeistus sekä paikalliset ohjeistukset. Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma tehdään yksikkökohtaisesti ja on osa lukuvuosisuunnitelmaa.

Opetussuunnitelman laatiminen

Päivityksessä on huomioitu esiopetuksen henkilöstöltä sähköisellä lomakkeella kerätyt kehittämis ehdotukset sekä jatkumo ja yhdenmukaisuus Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja Rovaniemen paikallisten tarkennusten sekä perusopetuksen opetussuunnitelman kanssa. Edellinen päivitys tehtiin 1.8.2025, jolloin erityisesti luku 5 uudistettiin kokonaan ja samalla tarkistettiin muut paikalliset tarkennukset. Päivitystyössä on hyödynnetty keväällä 2025 ja syksyllä 2024 kerättyä palautetta lapsilta, huoltajilta, esiopetuksen henkilöstöltä ja varhaiskasvatussyksiköiden johtajilta. Lapsia osallistettiin esiopetuksen oppimissuunnitelman *Minä esikoululaisena* -osan avulla.

Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmatyötä on tehty tiiviissä yhteistyössä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja opiskeluhuollon kanssa. Tarpeen mukaan päivitystyötä

on tehty myös muiden tahojen, kuten seurakunnan, kanssa. Esiopetuksen opetussuunnitelmassa kuvatut siirtymävaiheet varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen on laadittu yhteistyössä asianomaisten tahojen kanssa. Opiskeluhuollon kanssa tehtävää yhteistyötä kuvataan tarkemmin Rovaniemen kaupungin opiskeluhoitosuunnitelmassa.

Rovaniemen esiopetuksen opetussuunnitelmassa on huomioitu paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskeva arviointitieto ja kehittämistyön tulokset. Paikallisen osuuden laadinnassa on myös huomioitu:

Rovaniemen kaupungin varhaiskasvatusta, esiopetusta ja perusopetusta koskevat suunnitelmat:

- Rovaniemen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma
- Rovaniemen kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma
- Rovaniemen kaupungin opiskeluhoitosuunnitelma
- Rovaniemen kaupungin valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- Hyvinvoinnin vuosikello
- Digitaalisen osaamisen portaati

Rovaniemen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen suunnitelmat:

- Varhaiskasvatuksen liikuntasuunnitelma
- Varhaiskasvatuksen ympäristökasvatussuunnitelma
- Kuvallisen ja käsityöllisen ilmaisun suunnitelma
- Varhaiskasvatuksen vuorohoidon linjaukset
- Varhaiskasvatuksen järjestämisen periaatteet
- Varhaiskasvatuksen visio ja arvot, palveluiden järjestämisen ja toiminnan painopisteet
- Varhaiskasvatuksen laatukäsikirja
- Rovaniemen kaupungin varhaiskasvatuksen, opetuksen, koulutuksen järjestäjän sekä Rovaniemen seurakunnan yhteistyösopimus
- Henkilöstön koulutussuunnitelma
- Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tieto- ja viestintäteknologian käytön strategia ja toimintasuunnitelma

Rovaniemen kaupungin lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat:

- Rovaniemen kaupunkistrategia 2030 vuoteen
- Lasten, lapsiperheiden ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- Rovaniemen kaupungin kulttuuriohjelma
- Kotoutumisen edistämisen strateginen suunnitelma
- Rovaniemen kaupungin viestintä-, markkinointi- ja osallisuusohjelma 2023-2025

Paikallinen tarkennus päättyy

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään ja järjestetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja esiopetuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä. Lapsella on oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen (luku 5).

2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin¹⁹ sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Päiväkodissa tai perhepäiväkodissa järjestettävän esiopetuksen osalta sovelletaan lisäksi varhaiskasvatustalakeja ja sen nojalla annettua valtioneuvoston asetusta²⁰. Jos lapsi osallistuu esiopetuksen lisäksi esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, ohjaa varhaiskasvatuksen järjestämistä varhaiskasvatustalake²¹.

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuustalake²², tasa-arvotalake²³, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus²⁴ ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus²⁵, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista²⁶, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007²⁷ sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet²⁸. Esiopetukseen sovelletaan myös hallintotalake²⁹ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta³⁰.

Suomen perustuslain³¹ mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

19 Oppilas- ja opiskelijahuoltotake (1287/2013)

20 Perusopetuslake 1 § (1136/2003)

21 Varhaiskasvatustalake (540/2018) 12 § (1228/2020)

22 Yhdenvertaisuustalake

23 Lake miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta

24 Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

25 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

26 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

27 K:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

28 Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

29 Hallintotake (434/2003)

30 Lake viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

31 Suomen perustuslake (731/1999) 6 §

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta³². Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan³³. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta³⁴. Opetuksen järjestäjän päätöksellä lapsi voi osallistua esiopetukseen perusopetuksen aloittamista edeltävänä vuonna³⁵, mikäli lapselle on psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella tehty päätös perusopetuksen aloituksesta vuotta säädettyä aiemmin. Perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä sekä muusta esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä määrätään luvussa 5.5.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta³⁶. Tästä määrätään tarkemmin luvussa Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet – Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.

Perusopetuslain³⁷ mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja, taitoja ja edistää liikunnallista elämäntapaa. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa³⁸.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden³⁹, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia⁴⁰. Pidentetyn oppivelvollisuuden⁴¹ (voimassa 31.7.2026 saakka) päätöksen saaneiden lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5.1.a. Varhennetun oppivelvollisuuden⁴² (voimassa 1.8.2026 alkaen) päätöksen saaneiden lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5.1.b. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on oikeus osallistua myös esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen⁴³.

Esiopetusta ja sitä täydentävää varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa noudatetaan varhaiskasvatuksen osalta tällöin varhaiskasvatustalakea⁴⁴ ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteita⁴⁵.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Koko esiopetuksen henkilöstö on vastuussa siitä, että esiopetusta toteutetaan suunnitelmallisesti. Esiopetuksessa otetaan huomioon lasten kielelliset, kulttuuriset ja katsomukselliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

32 Perusopetuslaki 4 § (1288/1999)

33 Perusopetuslaki 26 a § (1040/2014)

34 Varhaiskasvatustalake 12 §

35 Perusopetuslaki 27 §

36 Perusopetuslaki 10 §

37 Perusopetuslaki 2 §

38 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2–4 §

39 Perusopetuslaki 9 §

40 Perusopetusasetus 3 § (309/2021)

41 Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 §

42 Oppivelvollisuuslaki 2 §

43 Perusopetuslaki 6 § ja Varhaiskasvatustalake 12 §

44 Varhaiskasvatustalake 15 a § (1183/2021)

45 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) luvut 2.1 ja 5

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta⁴⁶. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava opiskeluhoito ovat maksuttomia⁴⁷. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria⁴⁸, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön⁴⁹. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä⁵⁰ ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain⁵¹ mukaisia kasvatuskeskusteluja ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut⁵² julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Paikallinen tarkennus alkaa

Rovaniemellä esiopetuksen järjestämisestä vastaa kasvun ja oppimisen palvelualue. Esiopetusta järjestetään kaupungin omissa päiväkodeissa sekä niissä palvelusetelipäiväkodeissa, joissa on esiopetuskelpoinen henkilöstö ja pääsääntöisesti vähintään viisi esiopetuksessa aloittavaa lasta. Esiopetusta voidaan järjestää myös perusopetuksen yhteydessä, mikäli se on toiminnan järjestämisen kannalta perusteltua. Vuorohoitoa järjestävissä yksiköissä esiopetuksen järjestelyissä otetaan huomioon vuorohoidon erityispiirteet.

Rovaniemen kaupunki esiopetuksen järjestäjänä antaa mahdollisuuden erilaisille painotteisuuksille esiopetusryhmissä. Painotteisuudet ja järjestelyt kuvataan tarkemmin yksikön pedagogisessa lukuvuosisuunnitelmassa.

Esiopetuksen opetuskieli on suomi. Pohjoissaamen kielipesässä esiopetuksen opetuskieli on pohjoissaame. Paikallista opetussuunnitelmaa noudatetaan kaikissa Rovaniemellä esiopetusta järjestävissä yksiköissä. Esiopetusta annetaan pääsääntöisesti perusopetuksen lukuvuoden työaikaajan mukaisesti.

46 Perusopetuslaki 3 §

47 Perusopetuslaki 31 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)

48 Perusopetuslaki 31 §

49 Perusopetuslaki 29 § (1267/2013)

50 Perusopetuslaki 35 §

51 Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003)

52 Perusopetuslaki 4 § (1288/1999) ja 7 §

Esiopetus toteutetaan pääsääntöisesti 6-vuotiaiden lasten esiopetusryhmässä. Mikäli ryhmässä on esiopetusikäisten lisäksi muita lapsia, suunnitellaan ja toteutetaan toiminta huomioiden sekä pedagogiset tarpeet että lasten tarpeet. On tärkeää, että esiopetusikäiset lapset työskentelevät myös itsenäisenä ryhmänä, jotta he saavat kokemusta vertaisryhmästä. Esiopetuksen ja sitä täydentävän varhaiskasvatuksen toiminta suunnitellaan toisiaan tukeviksi.

Esiopetuksen suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista vastaa esiopetuskelpoisuuden omaava varhaiskasvatuksen opettaja. Toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan moniammatillisessa yhteistyössä. Työtavat, mahdolliset esiopetuksen painotukset ja yhteistyö alkuopetuksen kanssa kirjataan yksikön pedagogiseen lukuvuosisuunnitelmaan.

Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen iltapäivätoiminnan palveluohjaus (myöhemmin varhaiskasvatuksen palveluohjaus) antaa tietoa ja ohjausta esiopetuksesta sekä esiopetukseen ilmoittautumisesta. Esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta tiedotetaan kaupungin sähköisten tiedottamiskanavien kautta. Esiopetuksen aikana sisällöllisistä ja toiminnallisista asioista tiedottamisvastuu on varhaiskasvatusyksikköjen johtajilla sekä esiopetusryhmien opettajilla.

Paikallinen tarkennus päätty

2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhteistyössä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetuksen toimipaikoissa ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen⁵³ mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisesta lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen

⁵³ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5 §

kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman.

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöön, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. Fyysisellä aktiivisuudella on myönteisiä vaikutuksia lasten oppimiseen ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin, liikkumiseen ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystäväyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun lapsi on aloittanut esiopetuksessa, lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan⁵⁴ ellei kyseessä ole esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen terveydentilasta johtuvasta syystä (kts. luku 5). Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

Paikallinen tarkennus alkaa

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma

Rovaniemellä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma sisältyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan, jonka laatimiseen lapsi ja hänen huoltajansa osallistuvat. Oppimissuunnitelma on pedagoginen suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä, esiopetuksessa tarvittavista järjestelyistä sekä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta. Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia, vaan sen tavoitteena on turvata lapselle hyvät kasvun, oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen edellytykset ryhmässä. Suunnitelma antaa pohjan lapsen kasvun ja oppimisprosessin edistymisen arvioinnille ja on työväline esiopetusryhmän toiminnan suunnittelulle ja toteuttamiselle.

Lapsi osallistuu ikätasonsa ja edellytystensä mukaisesti oppimissuunnitelman laatimiseen. Hänen kanssaan käydään läpi, mistä oppimissuunnitelmassa on kysymys ja mitä se sisältää. Oppimissuunnitelmassa on "Minä esikoululainen" -osio, johon esiopetuksessa yhdessä lapsen kanssa kirjataan lapsen oma näkemys oppimisestaan, työskentelynsä nykytilasta ja tavoitteista.

Lapsella on oikeus saada lapsikohtaisia tukitoimia, mikäli ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen kuvataan luvussa 5.3.

Poissaolokäytännöt

Esiopetus on velvoittavaa, ja huoltajien tulee huolehtia, että lapsi osallistuu lähtökohtaisesti kaikkeen esiopetustoimintaan. Lapsen säännöllisestä osallistumisesta huolehditaan huoltajan ja esiopetuksen henkilöstön kanssa yhteistyössä. Tilapäisistä poissaoloista huoltajan tulee tehdä sähköinen poissaoloilmoitus ja ilmoittaa poissaolosta esiopetusryhmään. Mikäli lapsen poissaoloista ja hyvinvoinnista syntyy huolta, on mahdollista käynnistää yksilökohtainen opiskeluhoito lapsen tilanteen selvittämiseksi.

Paikallinen tarkennus päättyy

2.3. Arvoperusta

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjäntäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁵⁵, perusopetuslain⁵⁶ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen⁵⁷ mukaisesti.

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten moninaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, ohjaa lapsia terveyttä, hyvinvointia ja liikunnallisuutta edistäviin elämäntapoihin sekä tarjoaa lapsille mahdollisuuksia kehittää tunteita ja taitojaan, eettistä ajatteluaan ja kauneudentajuun.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen moninaiisiin perheisiin sekä kotien moninaiisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkömyksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta⁵⁸.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate⁵⁹. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

55 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

56 Perusopetuslaki 3 a § (163/2022) ja 29 §

57 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

58 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

59 Yhdenvertaisuuslaki 6 §

Paikallinen tarkennus alkaa

Esiopetuksen arvoperusta perustuu esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden lisäksi Rovaniemen kaupunkistrategiaan 2040 ja kaupungin arvioihin: rohkea, inhimillinen, turvallinen ja luonnonläheinen. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arvoiksi on tarkennettu turvallisuus, osallisuus ja luovuus. Arvot näkyvät esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen yhteisessä visiossa "Yhdessä toimien, hyvää lapsuutta edistään". Saamelaisessa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa toimintaa ohjaavat lisäksi saamelaiset arvot ja saamelainen kulttuuri.

Kuvio 1. Arvokortit lasten ja henkilöstön yhteisen arvokeskustelun tueksi

Esiopetusta antavissa yksiköissä säännöllisesti käytävä arvokeskustelu luo vankan pohjan opetussuunnitelman mukaisen pedagogiikan toteuttamiselle. Yksikön varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen pedagogiseen lukuvuosisuunnitelmaan kirjataan, miten arvot todentuvat käytännön työssä. Vuosisuunnitelman arvioinnin yhteydessä arvioidaan myös arvojen toteutumista.

Kuvio 2. Rovaniemen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arvot

Rovaniemi on mukana Unicefin Lapsiystävällinen kunta –toiminnassa, noudattaa Unicefin periaatteita ja toimii Lapsiystävällinen kunta mallin mukaisesti. Malli perustuu lapsen oikeuksien sopimuksen neljään yleisperiaatteeseen: yhdenvertaisuuteen, lapsen etuun, oikeuteen elämään ja kehittymiseen sekä osallisuuteen. Nämä periaatteet ohjaavat kaikkea kaupungin varhaiskasvatus- ja esiopetustoimintaa.

Paikallinen tarkennus päättyy

2.4. Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille

syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen⁶⁰ periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestäväen ja liikunnallisen elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestäväen elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja

60 Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012

lähiyhteisön aikuisten kanssa. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään ja liikunnalliseen elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä ja liikunnallisen elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun, liikkumisen ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikkumiseen lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä ja heille tarjotaan kokemuksia liikkumisen ilosta. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kovalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitys, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kovalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä

vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin⁶¹ kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

Paikallinen tarkennus alkaa

Laaja-alaisen osaamisen toteuttaminen kuvataan yksikön pedagogisessa lukuvuosisuunnitelmassa. Toteuttamista arvioidaan ja kehitetään lukuvuosisuunnitelman arvioinnin yhteydessä.

Monilukutaito

Rovaniemellä on käytössä esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa *Monilukutaito, media ja kuvallinen ilmaisu* -opas, joka ohjaa henkilöstöä rakentamaan Kansallisen lukutaitostrategia 2030:n suuntaisia oppimisympäristöjä, jotka tukevat lasten monilukutaidon kehittymistä. Lisäksi varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen laadittu *Kuvallisen ja käsityöllisen ilmaisun suunnitelma* vahvistaa henkilöstön valmiuksia tukea lasten monilukutaitoa.

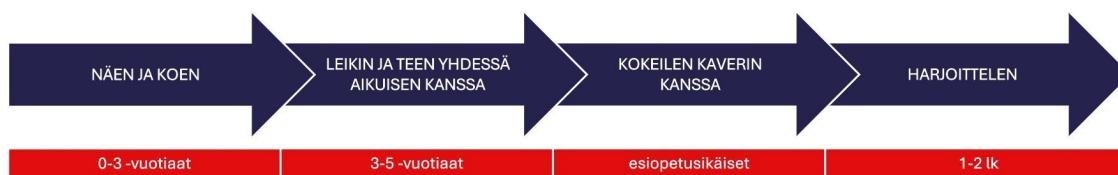
Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään sekä oppimisen eri osa-alueilla ja muissa arjen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon tilanteissa. Jokaiseen kaupungin varhaiskasvatukseen nimetään vuosittain digitutor, joka ylläpitää yksikössä keskustelua tieto- ja viestintäteknologian pedagogisesta käytöstä. Digitutorien ja varhaiskasvatukseen digitaalisen osaamisen tukena kaupungilla toimii myös varhaiskasvatuksen TVT-suunnittelija.

Rovaniemen kaupungin varhaiskasvatukselle ja esiopetukselle on tehty tieto- ja viestintäteknologian käyttöä ohjaava strategia ja toimintasuunnitelma, jossa on määritelty varhaiskasvatuksessa käytettävien tieto- ja viestintäteknologisten välineiden ja palveluiden perustaso. Toimintasuunnitelma sisältää digitaalisen osaamisen portaat varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Portaat muodostavat jatkumon läpi varhaiskasvatuksen ja esija perusopetuksen tasavertaisen digitaalisen osaamisen mahdollistamiseksi.

61 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

Portaiden tekemisessä on huomioitu Uudet lukutaidot -kehittämishojelman digitaalisen osaamisen kuvaukset.

Kuvio 3. Digitaalisen osaamisen portaiden yleiskuvaus varhaiskasvatuksesta alkuopetukseen

Digitaalisen osaamisen portaissa kuvataan, millaisen leikinomaisen toiminnan kautta ohjataan lasten aktiivista tieto- ja viestintäteknologian käyttöä, medialukutaitoa sekä ohjelmoinnillisen ajattelun ja ohjelmointiosaamisen kehittymistä. Esiopetuksessa lapsi käyttää, ihmettelee ja tutkii tieto- ja viestintäteknologiaa ja digitaalista ympäristöä yhdessä aikuisten ja muiden lasten kanssa esiopetuksen eri tilanteissa.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Esiopetuksen toiminnassa edistetään lasten ja huoltajien osallisuutta. Lasten osallisuus ja mielenkiinnon kohteiden huomioiminen mahdollistetaan toiminnan ideoinnissa, suunnittelussa ja toteutuksessa sekä arvioinnissa. Jokaiselle lapselle mahdollistetaan osallisuuden kokemus lapsen taitotasosta riippumatta. Esiopetuksessa lapsen osallisuuden vahvistaminen ja demokratiataitojen harjoittelu sekä lapsen oikeuksien käsittely ikätasoon sopivalla tavalla, on työtä lapsen oikeuksien toteutumiseksi.

Paikallinen tarkennus päättyy

2.6. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää keskustella, mitä tässä luvussa määrätty esiopetuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet merkitsevät ja miten esiopetukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- *esiopetuksen järjestäminen ja sitä ohjaavat velvoitteet paikallisesta näkökulmasta*
- *esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua paikallisesta näkökulmasta*
- *esiopetuksen arvoperusta ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat*
- *oppimiskäsitys ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat*
- *laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja niihin mahdollisesti liittyvät paikalliset painotukset sekä ne toimenpiteet, joiden avulla tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja kehitetään.*

Arvoperusta ja oppimiskäsitys sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään esiopetuksen toimintakulttuuria, opetuksen toteuttamista, kasvun ja oppimisen tukea ja opiskeluhoitoa käsittelevissä osissa opetussuunnitelmaa.

3. Esiopetuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Opetuksen järjestäjän ja esiopetusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille esiopetuksen eri toimipaikoissa. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

Esiopetuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista, periaatteista ja oppimiskäsityksestä
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinna
- oppimisympäristöistä, työtavoista ja pedagogisista käytännöistä, mukaan lukien oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus. Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään ja järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt. Opetusjärjestelyissä huomioidaan saavutettavuus ja esteettömyys. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti esiopetuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Esiopetuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on esiopetuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle.

Paikallinen tarkennus alkaa

Toimintakulttuurin kehittämisen paikalliset rakenteet

Varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen määritellään vuosittain yhteiset pedagogiikan kehittämisen painopisteet pedagogisen johtamisen tueksi. Yksikkökohtaiset tarkennukset tehdään Yksikön pedagogiseen lukuvuosisuunnitelmaan, jota tarkennetaan ryhmätasoisella suunnittelulla tiimivastaavan johdolla. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa korostuu kokopäiväpedagogiikka, jolloin oivaltaminen, kasvu ja oppiminen tapahtuvat läpi koko päivän – myös siirtymätilanteissa, ruokailuissa ja ulkoillessa. Kokopäiväpedagogiikan vahvistamiseksi ryhmissä voidaan ottaa käyttöön henkilöstön pedagoginen lukujärjestys. Sen käyttöönottoa

ja toteuttamista tukevat ja ohjaavat varhaiskasvatuksen asiantuntijaopettajat yhdessä johtajan kanssa.

Jatkuva pedagoginen keskustelu ja pohdinta ovat osa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kehittyvää toimintakulttuuria. Rovaniemen kaupungin varhaiskasvatuksen hallinto järjestää säännöllisesti koko kaupungin yhteisiä pedatiimejä, joissa alustetaan ajankohtaisia pedagogisia aiheita. Pedatiimin tarkoitus on ylläpitää pedagogista keskustelua ja siten kehittää ja vahvistaa pedagogisesti perusteltua toimintakulttuuria. Jokaisessa varhaiskasvatusyksikössä on pedatiimi, johon kuuluu yksikön johtaja, ryhmien tiimivastaavat ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Kukin tiimivastaava vastaa omassa tiimissään pedagogisen keskustelun ylläpitämisestä. Pedagogiseen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen esiopetuksen opettajalle varataan lapsiryhmätyön ulkopuolista aikaa työnantajan ohjeistuksen mukaisesti. Yksiköissä ja niiden välillä edistetään vertaisoppimista esimerkiksi vertaismentoroinnin avulla.

Varhaiskasvatuksen asiantuntijaopettajat ja varhaisen tuen menetelmäohjaajat toimivat tiimien ja yksikön johtajien tukena yksikön pedagogisen toiminnan ja kasvun, kehityksen sekä oppimisen edellytyksiä tukevien pedagogisten opetusjärjestelyjen kehittämisessä, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Asiantuntijaopettajien ja varhaisen tuen menetelmäohjaajien toteuttama ohjauksellinen tuki on tarkoitettu tiimien pedagogisen työskentelyn ohjaamiseksi, tukemiseksi ja vahvistamiseksi. Näillä toimenpiteillä kehitetään ja vakiinnutetaan lapsen oppimista, osallistumista ja osallisuutta edistävää kokopäiväpedagogiikkaa ja inklusiivista toimintakulttuuria vastaamaan varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita.

Yksikön lukuvuosisuunnitelmaan kirjattujen tarkennusten toteutumista arvioidaan lukuvuosisuunnitelman arvioinnin yhteydessä. Kehittämistyössä hyödynnetään myös lasten ja huoltajien ajatuksia ja toiveita, joita voidaan kartoittaa ja arvioida esimerkiksi kyselyjen, haastattelujen, havaintojen ja dokumentoinnin avulla.

Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Sivistyslautakunta seuraa ja arvioi opetussuunnitelman toteutumista. Kasvun ja oppimisen palvelualueen johtoryhmä määrittelee vuosittain varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen painopistealueet. Varhaiskasvatuksen johtotiimi toteuttaa, seuraa ja arvioi näiden painopisteiden käytännön toteutumista. Johtotiimi vastaa kunnallisen ja yksityisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen laadun arvioinnista ja kehittämisestä. Toimintaa raportoidaan osavuosi- ja vuosikatsauksissa sekä tilinpäätöksessä.

Yksityisen varhaiskasvatuksen valvontatiimi vastaa yhdessä varhaiskasvatuksen palveluohjauksen kanssa yksityisen varhaiskasvatuksen ja siellä toteutettavan esiopetuksen ohjauksen, neuvonnan, valvonnan ja kehittämisen toteuttamisesta. Valvontatiimi määrittelee vuosittain valvonnan painopisteet ja arvioi toimintavuoden lopussa ohjauksen, neuvonnan ja valvonnan toteutumista. Arvioinnin pohjalta laaditaan seuraavan vuoden vuosikello. Valvontatiimi seuraa painopisteiden toteutumista ja suorittaa varsinaista valvontatyötä.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) tukee varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen järjestäjiä laadun arvioinnissa. Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset -asiakirjan sekä digitaalisen laadun arviointijärjestelmä Valssin avulla arvioidaan säännöllisesti esiopetuksen rakenteita ja sisältöä paikallisella tasolla, yksikkötasolla ja ryhmätasolla. Kansallisia tietovarantoja Vardaa ja Koskea hyödynnetään arvioinnin tukena.

Rovaniemen varhaiskasvatuksen laatukäsikirja ohjaa sekä kunnallisen että yksityisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen laadunhallintaa. Yhteiset palveluiden järjestämisen ja pedagogisen toiminnan painopisteet suuntaavat varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toiminnan kehittämistä. Painopisteiden toteutumista arvioidaan kaupunkitasolla vuosittain, ja arvioinnin perusteella asetetaan seuraavan toimintavuoden painopisteet.

Esiopetusyksiköissä toteutunutta esiopetusta arvioidaan jatkuvana ja tavoitteellisena itsearviointina, johon osallistuu koko työyhteisö. Arviointi on luonteeltaan jatkuvaa ja toimintaa eteenpäin suuntaavaa. Esiopetussuunnitelman mukaisen toiminnan arviointi ja kehittäminen kuuluu jokaisen esiopetuksen työntekijän tehtäviin tehtävänkuvansa mukaisesti.

Yksikön ja ryhmän pedagogiset lukuvuosisuunnitelmat toimivat arvioinnin yhteisenä viitekehyksenä ja luovat yhtenäisen pohjan arviointikäytännöille. Syyskauden alussa pidettävässä kehittämispäivässä suunnitellaan ja kehitetään tulevaa toimintaa hyödyntäen edellisen toimintakauden arvioinnista saatuja tuloksia. Toimintakauden aikana yksikön pedagogiseen lukuvuosisuunnitelmaan asetettuja tavoitteita seurataan, ja niitä tarkistetaan sekä täsmennetään tarvittaessa. Kevätkauden lopussa järjestettävässä arviointipäivässä arvioidaan lukuvuosisuunnitelman toteutumista ja tehdään yhteenveto kehittämistarpeista seuraavaa toimintakautta varten. Arviointi konkretisoituu myös ryhmätasolla, jossa ryhmän pedagogisen lukuvuosisuunnitelman toteutumista tarkastellaan tiimipalaverissa jatkuvana prosessina koko toimintakauden ajan.

Yksikön johtaja käy henkilöstön kanssa säännöllisin väliajoin kehityskeskusteluja yksilö- ja tiimitasolla.

Huoltajien ja lasten osallisuus esiopetuksen arviointiin toteutuu monikanavaisesti ja suunnitelmallisesti. Huoltajille suunnataan palautekyselyjä asiakkuuden eri vaiheissa, ja lisäksi he voivat antaa palautetta Rovaniemen kaupungin yleisen palautekanavan kautta. Huoltajille ja lapsille toteutetaan myös johtotiimin teemoittamia laatukselyjä. Kyselyt kohdennetaan tarpeen mukaan sekä kunnallisen että yksityisen esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen asiakkaille. Kyselyiden yhteenvedot raportoidaan sivistyslautakunnalle, ja niitä hyödynnetään toiminnan suunnittelussa sekä kehittämisen painopisteiden määrittelyssä ja kohdentamisessa.

Lapset osallistuvat ryhmän toiminnan arviointiin arjen tilanteissa monipuolisin ja ikätasoisin menetelmin. Heille tarjotaan luontevia tapoja ilmaista kokemuksiaan, mielipiteitään ja toiveitaan esimerkiksi yhteisissä keskusteluissa, pienryhmähetkissä ja leikin lomassa erilaisten kuvien, esineiden, tarinoiden ja piirrosten avulla. Henkilöstö havainnoi lasten reaktioita ja kuulee heidän ajatuksiaan jatkuvasti, ja lasten antamaa palautetta hyödynnetään toiminnan muokkaamisessa ja kehittämisessä. Näin lapset pääsevät vaikuttamaan ryhmän arkeen ja vahvistavat kokemustaan osallisuudesta sekä siitä, että heidän näkemyksillään on merkitystä.

Paikallinen tarkennus päättyy

3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuurilla on keskeinen merkitys oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, lasten osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja esiopetuksen kokonaisuuden toteuttamisessa. Toimintakulttuuri vaikuttaa aina lapsen kohtaaman esiopetuksen laatuun. Toimintakulttuuriin sisältyvät esiopetuksen kaikki toiminnot, kuten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestäminen, pedagogiikan arviointi ja oppimisympäristön turvallisuus.

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännössä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja opiskeluhuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Esiopetuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia ja erilaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittämiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä.

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä oppimisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoiteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa esiopetusyhteisöä.

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja tarpeitaan ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. Myös lasten nonverbaaliseen viestintään tulee kiinnittää huomiota. Lapset saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista tehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, uskontoon, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Esiopetus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö tiedostaa omia ennakko-odotuksiaan ja rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennakko-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Esiopetus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Esiopetuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista moninaisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävä kehitystä. Tähän liittyvää esiopetuksen laaja-alaista osaamista kuvataan tarkemmin luvussa kaksi (Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet).

Kielitietoisessa esiopetuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisuuden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Esiopetuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Monipuolisen liikkumisen tavoitteena⁶² on edistää oppimisen edellytyksiä ja esiopetukseen osallistumista sekä liikkumisen merkitystä kokonaisvaltaisena elämäntaitona esiopetuksessa ja sen ulkopuolella. Fyysinen aktiivisuus vaikuttaa lasten vireystilaan sekä tarkkaavaisuuteen ja toiminnanohjaukseen ja sillä voidaan edistää oppimista ja motorista kehitystä. Liikunnallisen elämäntavan vahvistamisessa on keskeistä luoda tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset liikkumisen mahdollisuudet osana toimintakulttuuria huomioiden erilaiset liikkumisen rajoitteet⁶³. Inklusiivinen, toisia kunnioittava ja avoimuutta tukeva toimintakulttuuri edistää turvallista oppimisympäristöä ja sitä kautta liikunnallista elämäntapaa. Liikunnallinen elämäntapa tukee kokonaisvaltaista hyvinvointia, mukaan lukien mielen hyvinvointia. Esiopetuksessa liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona käyttäen liikuntavälineitä ja leluja monipuolisesti sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lapsia ja perheitä ohjataan mahdollisuuksien mukaan suosimaan liikkumista kuten kävelyä tai pyöräilyä esimerkiksi oman auton käyttämisen sijaan esiopetuksen matkoilla. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

62 Perusopetuslaki 2 §

63 Perusopetuslaki 31 §

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta, syrjinnältä ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa kiusaamista, rasismia, väkivaltaa tai häirintää ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Henkilöstön läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Esiopetus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmentetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Esiopetuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä. Samalla lapset saavat positiivisia kokemuksia kestävästä elämäntavasta. Lasten hyvinvointia edistää, että heidän turvallisuuden tunnettaan ja uskoaan tulevaisuuteen vaalitaan osana kestävä elämäntapaan liittyvää kasvatusta.

Paikallinen tarkennus alkaa

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Avoin, innostava ilmapiiri, jossa ollaan valmiita kokeilemaan uutta, sekä avoin vuorovaikutus ja jokaisen yhteisön jäsenen arvostaminen ovat oppivan yhteisön kulmakiviä. Työyhteisön jäsenten erilaisen osaamisen hyödyntäminen, osaamisen jakaminen ja kokemusten vaihtaminen hyvistä käytänteistä edistää kehittämistyötä esiopetusyksikössä ja koko esiopetuksessa. Täydennyskoulutuksiin osallistuminen ja myös sitä kautta henkilöstön osaamisen kehittäminen ovat tärkeä osa toimintayksiköiden kehittämistyötä ja laadukkaan pedagogiikan rakentamista. Työyhteisön palaveri- ja työpajakäytännöillä voidaan tukea avoimen ja arvostavan vuorovaikutuksen syntymistä. Jokaisessa esiopetusyksikössä järjestetään työyhteisölle toimintakausittain yhteiset suunnittelu-, kehittämis- ja arviointipäivät. Varhaiskasvatusyksiköiden johtajille suunnatuissa tapaamisissa, sekä johdon suunnittelu-, kehittämis- ja arviointipäivissä mahdollistuu esihenkilötasolla osaamisen ja kokemusten vaihtaminen suunnitelmallisesti. Arviointityökalujen, esim. Valssi, avulla esiopetusyksiköt voivat arvioida ja kehittää niin tiimien yhteistoimintaa kuin toteutettavaa pedagogiikkaa.

Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikki on lapsen luontainen tapa toimia ja oppia. Leikkiin ja leikilliseen vuorovaikutukseen kannustavassa yhteisössä ymmärretään leikin ja leikillisyyden merkitys oppimiselle. Esiopetuksen opettajan ja muun henkilöstön tehtävänä on huolehtia, että päivittäin on riittävästi aikaa yhdessä ihmetellä ja pohtia lapselle tärkeitä asioita. Leikki ja leikillisuus ovat henkilöstön tietoisien kehittämisen kohteena. Leikki tukee esiopetuksen inklusiivisia ja osallistavia käytänteitä. Työntekijän läsnäolo leikissä vaihtelee lasten tarpeiden mukaan. Henkilöstön vastuulla on arvostaa leikkiä ja antaa sille aikaa ja tilaa. Lasten omatoiminen ja pitkäkestoinen leikki mahdollistetaan esimerkiksi säilyttämällä lasten leikkirakennelmia ja pitämällä tarvittava materiaali saatavilla. Ilmapiirin ja oppimisympäristöjen sekä sisällä että ulkona tulee olla leikkiin

kannustavaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan valmistamaan sekä rakentamaan yhdessä tarvittavaa leikkivälineistöä. Työntekijä on leikin ja leikkillisyyden mahdollistaja ja rikastaja. Kun työntekijä osoittaa leikkillisyyttä ja uskaltaa heittäytyä tilanteisiin ja myös epäonnistua, tarjoaa se mallin ja turvallisen ympäristön lapsen leikkillisyydelle.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Kasvun ja oppimisen palvelualueelle on laadittu yhteinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, jonka pohjalta tehdään yksikkökohtaiset tarkennukset yksikön lukuvuosisuunnitelmaan. Yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen esiopetuksen toteuttamisen tueksi esiopetuksen henkilöstö voi käyttää Tasa-arvoinen varhaiskasvatus –sivuston materiaaleja. Materiaali antaa työkaluja oman työyhteisön tasa-arvotilanteen havainnointiin ja kehittämiseen sekä miten sukupuolisensitiivistä esiopetusta voi konkreettisesti toteuttaa.

Esiopetuksen toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa huomioidaan huoltajien toiveet lasta koskevista asioista sekä lasten omat ideat, ajatukset ja mielipiteet. Esiopetuksessa edistetään kaikilla toiminnan tasoilla oppimista ja osallisuutta vahvistavien työmenetelmien käyttämistä ja kehittämistä.

Lapsella on oikeus saada näkemyksensä ilmaisemiseen ohjausta sekä mielipiteensä muodostamisen pohjaksi tietoa ikätasoisesti hänelle ymmärrettävässä muodossa. Lasten, joiden suomen kielen taito ei vielä riitä mielipiteen sanalliseen ilmaisemiseen, näkemyksiä voidaan selvittää esimerkiksi kuvien, satujen tai piirtämisen avulla.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Rovaniemi on matkailu- ja opiskelukaupunkina kansainvälinen ja monikulttuurinen kaupunki, joka näkyy myös esiopetuksen arjessa. Esiopetuksella on keskeinen rooli lapsen ja perheen kotouttamisessa sekä osallisuuden lisäämisessä suomalaiseen yhteiskuntaan. Esiopetuksen henkilöstön ymmärryksen ja tietoisuuden lisääminen sekä omien asenteiden ja ajatusmallien tiedostaminen on tärkeää. Jokainen työntekijä välittää työskennellessään myös kulttuurisia ja monikielisyyteen liittyviä käsityksiään ja asenteitaan toimien samalla opettajana ja mallina lapsille. Saamelainen kulttuuri ja saamen kielet ovat osa kulttuurien moninaisuutta.

Rovaniemen varhaiskasvatus ja esiopetus on mukana Opetushallituksen Reimari-verkostossa (varhaiskasvatuksen kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden kehittämisverkosto). Jokaiseen varhaiskasvatyksikköön on nimetty RoiReimari-yhteystyöntekijä.

Kansallisen ja paikallisen Reimari-toiminnan tavoitteena on:

- vahvistaa kielellisen ja kulttuurisen monimuotoisuuden huomioimista varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa
- tukea maahanmuuttajataustaisten lasten toisen kielen oppimiseen liittyvää kielitietoista kasvatusta
- edistää kansallisesti ja paikallisesti tehtävää yhteistyötä, verkostoitumista ja tiedonkulkua.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Kiusaamiseen ja toista loukkaavaan käyttäytymiseen puuttuminen on jokaisen yhteisössä työskentelevän velvollisuus. Jokaisessa esiopetuyksikössä on yksikkökohtainen kiusaamisen ja häirinnän ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma. Suunnitelma perustuu ennaltaehkäisyyn ohjaamalla ja tukemalla lapsen tunne- ja itsesäätelytaitojen sekä sosiaalisten taitojen kehittymistä.

Esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa on käytössä Väestöliiton Pesarapuuttuminen -malli lasten positiivisen vuorovaikutuksen edistämiseksi sekä kiusaamiseen ja toista loukkaavaan käyttäytymiseen puuttumiseksi. Pesarapuuttumisen materiaalien avulla henkilöstö pysähtyy ja puuttuu rakentavasti ja lasten itsetuntoa tukien arjen pieniin pisaroihin eli tilanteisiin, joita ei voi nimittää kiusaamiseksi. Tilanteisiin puututaan yhdenmukaisesti ja systemaattisesti jo niin sanotussa pisaravaiheessa, jolloin häirintä, väkivalta ja kiusaaminen eivät pääse juurtumaan ryhmään. Tärkeitä ovat toistot ja pienet hetket arjen tilanteissa. Pesarapuuttumisen

mallia hyödynnetään arjessa myös lasten myönteisen käytöksen näkyväksi tekemiseksi sekä vahvistamiseksi.

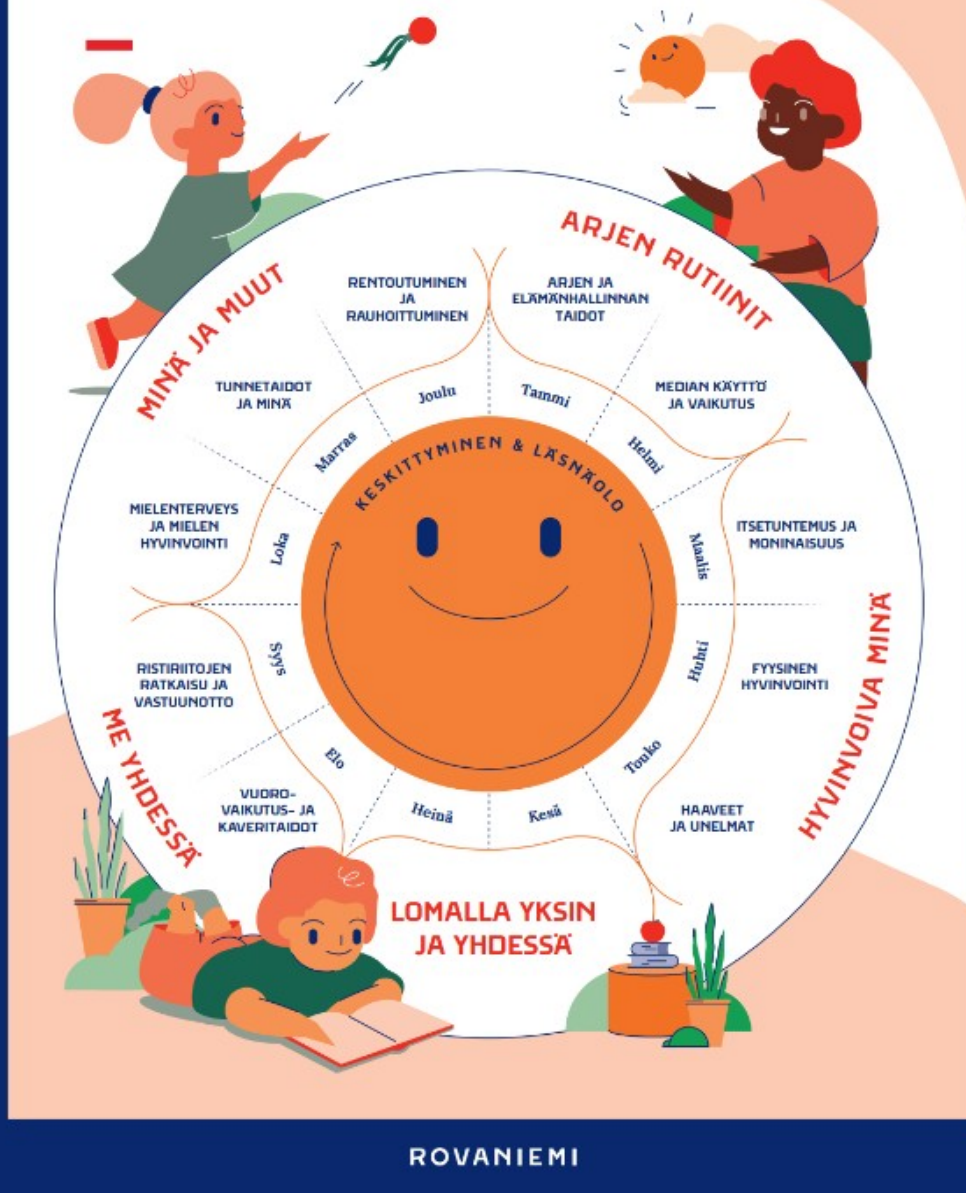
Rovaniemellä on käytössä myös varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa yhteinen kiusaamiseen puuttumisen toimintamalli. Toimintamalli täydentää yksiköiden omia keinoja puuttua konflikteihin ja selvittää ne.

Jokaisessa varhaiskasvatuyksikössä on Rovaniemen varhaiskasvatuksen valmiussuunnitelmaan pohjautuva yksikön turvallisuussuunnitelma sekä pelastussuunnitelma. Turvallisuuteen liittyviä asioita käsitellään sekä henkilöstön että lasten kanssa. Jokaisen työntekijän tulee tietää oma roolinsa mahdollisessa kriisitilanteessa ja osata toimia tarkoituksenmukaisesti. Varhaiskasvatuyksikön pelastussuunnitelma ja turvallisuussuunnitelma sekä varhaiskasvatuksen valmiussuunnitelma käydään läpi joka syksy toimintakauden alussa henkilöstön kanssa. Jokaisessa yksikössä tulee lisäksi olla nimettynä kriisiryhmä, joka päättää kriisitilanteen hoitamisesta ja sen jälkeisistä tukitoimista ja tiedottamisesta.

Rovaniemellä esi- ja perusopetukseen on laadittu Hyvinvoinnin vuosikello (kuvio 4), joka on hyvinvointityötä ohjaava malli. Hyvinvoinnin vuosikello sisältää vinkkejä ja harjoitteita hyvinvointiteemojen käsittelyyn. Varhaiskasvatus on mukana kansallisessa Neuvokas perhe-yhteistyössä, jonka kautta edistämme varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa tehtävää hyvinvointityötä.

Esiopetuksen

HYVINVOINNIN VUOSIKELLO 2.0

Kuvio 4. Esiopetuksen hyvinvoinnin vuosikello 2.0

Paikallinen tarkennus päättyy

3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiseksi asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen⁶⁴ tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, liikkumista, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa inklusiivisten periaatteiden mukaisesti.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

Paikallinen tarkennus alkaa

Lähiluonto ja ympäristö ovat jokapäiväistä rovaniemeläistä toimintaympäristöä, joka osaltaan innostaa lapsia liikkumaan, leikkimään ja tutkimaan. Lähiluontoa hyödynnetään kokonaisvaltaisesti leikkimis- ja oppimisympäristönä, jossa huomioidaan myös luontoon liittyvät arvot kuten kestävä kehitys ja positiivisen luontosuhteen vahvistuminen. Lähiluonnossa oppiminen tuo luontaisesti toiminnallisuutta oppimiseen ja ottaa siten myös erilaisia oppijoita ja oppimistapoja huomioon.

Turvallinen oppimisympäristö luodaan positiivisella pedagogiikalla, sensitiivisellä ja lämpimällä vuorovaikutuksella ja kiireettömällä läsnäololla lapsen kanssa. Positiivinen pedagogiikka toimintatapana, vahvuuksiin keskittyminen, työntekijän tuottama vahvuuspuhe ja onnistumisten huomaaminen rohkaisevat lasta ja tukevat hänen itsetuntoaan.

Esiopetuksessa toimitaan esiopetuspäivän aikana pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ja joustavissa pienemmissä ryhmissä lasten tarpeiden ja toiminnan luonteen mukaan. Pienemmissä ryhmissä toimiminen ja aikuisen sensitiivinen läsnäolo mahdollistavat lasten havainnoinnin,

⁶⁴ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 4 §

ohjauksen ja opetuksen. Esiopetuksessa on tärkeää, että lapset saavat kokemusta myös isommissa ryhmissä toimimisesta, sillä se tukee lasten siirtymistä koulumaailmaan.

Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään vuosittain yksikön pedagogisessa lukuvuosisuunnitelmassa ja ryhmät tarkentavat omat toimenpiteensä tehdään tarkennukset ryhmäkohtaisessa pedagogisessa lukuvuosisuunnitelmassa.

Kuvio 5. Esiopetuksen oppimisympäristö käsittää fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja digitaalisen ulottuvuuden.

Paikallinen tarkennus päättyy

3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa, paikallisessa suunnittelussa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua

toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä esiopetuksen opiskeluolosuhteiden käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan⁶⁵ toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohdaksi on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvu- ja oppimisympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kehityksen ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja opiskeluolosuhteista esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämäntapahtumia. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kehitys- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatua palautetta otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen

⁶⁵ Perusopetuslaki 47 a §

sekä opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä toimipaikasta toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁶⁶. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeavasta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kehityksen ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

Paikallinen tarkennus alkaa

Yhteistyö esiopetuksessa

Esiopetuksessa tehdään yhteistyötä useiden toimijoiden kanssa toiminnan tai tapahtuman luonteesta riippuen. Kulttuuri- ja tiedeyhteisöt kuten kirjasto, kirjastoautot, Pilke, Arktikum, Korundi, Lapin Metsämuseo, Rovaniemen kotiseutumuseo, Lapin urheiluopisto, Lapin musiikki- ja tanssiopisto, Ounasvaara ja Napapiiri tarjoavat oppimisympäristöjä ja palveluja lapsiryhmille.

Esiopetuksen opetussuunnitelmaan on kuvattu kaikille yhteiset yhteistyökäytännöt. Yksikkökohtaiset tarkennukset yhteistyön käytännöissä lapsen siirtyessä ryhmästä toiseen, aloittaessa esiopetuksen, siirtyessä toiseen yksikköön tai perusopetukseen kirjataan yksikön pedagogiseen lukuvuosisuunnitelmaan.

Lastenneuvolan, varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yhteisenä tehtävänä on edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista sekä tukea huoltajia vanhemmuudessa. Yhteistyön tarkoituksena on myös lapsen mahdollisten kehityksellisten riskien varhainen tunnistaminen sekä tarvittaessa lapsen ohjaaminen jatkotutkimuksiin tai kuntoutuksen piiriin. MOTTI-työryhmä on alle kouluikäisten lasten asioiden parissa työskentelevä moniammatillinen ryhmä. MOTTI-työryhmän toiminta on kuvattu tarkemmin Rovaniemen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa.

Yhdessä sosiaalipalveluiden kanssa on päivitetty Rovaniemen varhaiskasvatuksen henkilöstölle laadittu opas *Huolen herääminen, sen huomioiminen ja siihen puuttuminen varhaiskasvatuksessa*. Opas on tarkoitettu henkilöstölle tueksi, mikäli lapsesta tai perheen tilanteesta on herännyt huoli. Oppaaseen on kirjattu perhesosiaalityön ja lastensuojelun kanssa tehtävän yhteistyön käytännöt.

Maahanmuuttajataustaisten perheiden kanssa tehtävää yhteistyötä toteutetaan tarpeen mukaan joko maahanmuuttajasosiaalityön tai vastaanottokeskusten kanssa perheen asiakkuudesta riippuen. Yhteistyön tavoitteena on tukea lapsen ja perheen hyvinvointia ja kotoutumista.

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toimijat ovat osa lapsiperheiden palvelujen verkostoa. Esiopetukseen on luotu yhteistyörakenteita lapsiperhepalveluiden toimijoiden kanssa tehtävään monialaiseen yhteistyöhön. Keskeisiä yhteistyökumppaneita ovat hyvinvointialueen toimijat sekä kolmannen sektorin lapsiperheverkostot.

Saamenkielisessä esiopetuksessa olevien lasten äidinkieli ja kaksikielisyys otetaan huomioon palveluissa ja yhteistyötä tehdään saamenkielisten asiantuntijoiden kanssa.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

66 Perusopetuslaki 40 § (642/2010) ja 41 §

Varhaiskasvatuksen palveluohjauksessa ohjataan huoltajia valitsemaan sopiva palvelu lapsen ja perheen näkökulmasta. Varhaiskasvatuksen palveluohjauksen tavoitteena on turvata asiakkaille yhdenmukainen palvelu, antaa tietoa ja ohjausta esiopetuksesta, siihen hakemisesta ja esiopetusta täydentävästä varhaiskasvatuksesta. Luottamuksellisen suhteen vaaliminen lapsen ja huoltajan kanssa alkaa ensimmäisestä yhteydenotosta esiopetukseen sekä esiopetuspaikkaan tutustumisesta. Esiopetuksessa noudatetaan soveltuvin osin varhaiskasvatuksen ohjeistusta aloituskäytännöistä.

Jokaiselle esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle laaditaan yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, joka sisältää esiopetuksen oppimissuunnitelman osuuden. Jos lapsi osallistuu pelkkään esiopetukseen, varhaiskasvatussuunnitelma tehdään soveltuvin osin. Lapsen vahvuudet, oppimiseen ja esiopetukseen osallistuminen ovat keskustelun keskiössä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja vuorovaikutus lapsen esiopetuspäivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille. Esiopetuksen henkilöstön vastuulla on toimia aloitteellisesti yhteistyössä ja mahdollistaa huoltajien osallisuus.

Esiopetuksessa hyödynnetään tietoja viestintäteknologiaa lapsen arjesta kertomisessa ja dokumentoinnissa sekä pedagogiikan avaamisessa huoltajille ja perheiden osallistamisessa. Rovaniemen kaupungin varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa pääasiallisena tiedottamisen välineenä toimii Edlevo. Kaupungin verkkosivuilla ja sosiaalisen median kanavissa julkaistaan ajankohtaisia varhaiskasvatusta ja esiopetusta koskevia tiedotteita ja uutisia. Palvelusetelipäiväkodeissa järjestettävässä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa käytetään yksikön omia tiedotuskanavia.

Rovaniemellä on tehty esi- ja perusopetuksen kuljetuksiin opas, josta huoltajat saavat tietoa esiopetukseen kuljetuksen periaatteista.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Varhaiskasvatus, esiopetus, perusopetus ja toinen aste muodostavat lapsen ja nuoren kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Rovaniemellä tehdään monipuolista työtä, jotta oppilaan koulupolku saadaan mahdollisimman eheäksi kokonaisuudeksi esiopetuksesta toiselle asteelle. Sujuva tiedonsiirto sekä tiivis yhteistyö nivelvaiheissa eri toimijoiden välillä mahdollistavat tähän tavoitteeseen pääsemisen.

Rovaniemen kaupungissa noudatetaan seuraavia onnistuneen tiedonsiirron periaatteita:

- Oppimisen, esiopetukseen osallistumisen ja koulunkäynnin tuen prosessissa sekä nivelkohdan tiedonsiirrossa huomioidaan lapsen ja perheen osallisuus.
- Kodin, varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja koulun välistä yhteistyötä suunnitellaan siirtymävaiheessa yhdessä huoltajien ja lasten kanssa.
- Huoltajalle tulee antaa tietoa varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja koulun toiminnasta, opetussuunnitelmista, opetusjärjestelyistä, säännöistä ja tukitoimista sekä mahdollisuus esittää näkemyksensä tuen antamisesta.
- Tiedonsiirrossa siirretään lasta koskevaa salassapidon piiriin kuuluvaa tietoa. Lasta koskeva yksilöllinen tieto siirretään vastaanottavalle taholle noudattaen henkilötietojen käsittelystä, salassapidosta ja tietojen luovuttamisesta annettuja ohjeita. Tavoitteena on, että kaikki lasta koskeva tieto siirretään huoltajan luvalla tai huoltajan läsnä ollessa.
- Opetuksen järjestäjällä on myös oikeus aktiivisesti pyytää ja saada tietoa lapsen varhaiskasvatukseen, esiopetukseen ja koulunkäyntiin vaikuttavista asioista sosiaali- ja terveysviranomaisilta.

Siirtyminen esiopetukseen

Lapsen siirtyessä kotoa tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen, sovelletaan varhaiskasvatuksen aloituskäytännöistä annettua ohjeistusta. Lapsen siirtyessä yksikön sisällä varhaiskasvatusryhmästä esiopetusryhmään, aloitetaan tulevaan esiopetusryhmään

tutustuminen hyvissä ajoin ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetukseen tutustuminen järjestetään touko-kesäkuussa tai viimeistään elokuussa ennen esiopetuksen alkamista. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on tarvittaessa mukana lapsen siirtymien suunnittelussa.

Lapsen oppimispolun siirtymävaiheissa korostuu yhteistyö lapsen, huoltajien, henkilöstön ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden välillä. Siirtymävaiheen tiedonsiirrossa huolehditaan tarvittavan tiedon siirtämisestä esiopetuksen järjestämiseksi ja lapsen edun toteutumiseksi noudattaen voimassa olevia säädöksiä ja niiden mukaisia paikallisia ohjeita. Esiopetuksen järjestämiseksi välttämätöntä tietoa voidaan siirtää järjestäjältä toiselle. Ensisijaisesti lähettävä taho huolehtii tiedon siirtämisestä. Huoltajille kerrotaan mitä tietoa siirretään. Alkuperäiseen lomakkeeseen kirjataan mitä tietoa, milloin ja mille taholle tietoa on siirretty. Lasta koskeva yksilöllinen tieto siirretään vastaanottavalle taholle noudattaen henkilötietojen käsittelystä, salassapidosta ja tietojen luovuttamisesta annettuja ohjeita.

Siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen

Oikea-aikainen ja varhainen tuki sekä siirtymäyhteistyö tukevat kaikkien lasten koulunaloitusta. Tavoitteena on kumppanuus perheiden kanssa, lasten ja perheiden valmistaminen koulunaloitukseen sekä tarpeellisen tiedon siirtäminen koulutulokkaista lähikouluun. Esiopetusvuoden päättyessä esiopetusyksikkö ja koulu huolehtivat yhdessä sujuvasta koulunaloituksesta ja tukitoimien jatkumisesta.

Esiopetukseen ja perusopetukseen liittyvien siirtymävaiheiden prosessia, toimijoita ja vastuuhenkilöitä on kuvattu taulukossa 1. (veo= varhaiskasvatuksen erityisopettaja, vaka-opettaja=varhaiskasvatuksen opettaja, lo=luokanopettaja, eo= erityisopettaja, elo=erityisluokanopettaja, opiskeluhuollon edustaja=koulukuraattori/ koulupsykologi, th=kouluterveydenhoitaja, palveluohjaus=varhaiskasvatuksen ja koulutuksen palveluohjaus)

Ajankohta	Tapahtumat/vaiheet	Vastuuhenkilöt ja toimijat
Ennen esiopetusta	Lapsikohtaiset tiedonsiirrot varhaiskasvatuksesta esiopetukseen	vaka-opettaja, huoltajat, lapsi, veo
	Esiopetukseen tutustuminen	lapsi, vaka-opettaja, huoltajat, yksikön johtaja
Esiopetusvuoden aikana	Esiopetusryhmän ryhmäytyminen	vaka-opettaja, lapset
	Esiopetuksen huoltajienilta	vaka-opettaja, huoltajat, yksikön johtaja, veo
	Oppimisvalmiuksien mahdolliset kartoitukset	vaka-opettaja, lapsi, veo
	Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi, lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma, tukea koskeva päätös	vaka-opettaja, veo, lapsi, huoltajat, kasvun ja oppimisen palvelualueen hallinto: delegointimatriisin mukainen viranhaltija
	Todistus esiopetuksesta	vaka-opettaja, lapsi
Siirtymävaiheessa esiopetuksesta perusopetukseen	Kouluun ilmoittautuminen (tammikuun loppu)	huoltajat, palveluohjaus
	KOTU (koulutulokkaat) -palaveri (helmikuu)	Veo, kasvun ja oppimisen tuen tiimin edustaja, vastaanottavan koulun erityisopettaja, opiskeluhuollon edustaja, rehtori/koulunjohtaja
	Tukea tarvitsevien oppilaiden kouluratkaisujen suunnittelu (marras-maaliskuu)	veo, opiskeluhuollon edustaja, kasvun ja oppimisen tuen tiimin edustaja/-t, huoltajat, vaka-opettaja
	Koulutulokkaiden koulupaikkojen ratkaiseminen (tammi-huhtikuu)	rehtori/koulunjohtaja
	Tiedonsiirrot esiopetuksesta perusopetukseen (maaliskuu) -Yleinen tiedonsiirto -Lapsikohtainen tiedonsiirto	(Lapsi), huoltajat, vaka-opettaja, veo, eo/elo, opiskeluhuollon edustaja
	Kouluun tutustumispäivä (toukokuu)	lo, lapsi, koulun rehtori/koulunjohtaja, huoltajat
	Terveystieteiden koulutarkastukset (kesän aikana)	lapsi, th, huoltajat

Taulukko 1. Vastuut ja tehtävät esi ja perusopetukseen siirtymässä

Tiedonsiirto -käytännöt esi- ja perusopetuksen siirtymässä

a) **Yleinen tiedonsiirto:** Koskee kaikkia lapsia, toteutetaan pääosin lomakkeella. Huoltajan kanssa laadittu "Tiedonsiirtolomake esiopetuksesta kouluun" ja lapsen kanssa täytettävä "Lapsen oma sivu" luovutetaan huoltajan suostumuksella tulevan koulun rehtorille tai koulunjohtajalle maaliskuun loppuun mennessä. Mikäli lapsen kielitaitoa on esiopetuksessa arvioitu Kielipeda-työvälineellä, toimitetaan osio 3:n (Lapsen kielitaitojen seuranta) ajantasaisin sivu tiedonsiirtolomakkeen liitteenä.

Yleinen tiedonsiirto voidaan toteuttaa myös keskusteluna, jossa ovat mukana huoltajat, varhaiskasvatuksen opettaja ja koulun opettaja. Käytäntö sopii tilanteisiin, joissa se nähdään tarpeelliseksi esim. lapsen tuen tarpeen tai pitkäaikaisrauden vuoksi tai jos lapsi on saanut

esiopetuksessa opetuskielen tukiovetusta. Tavoitteena on varmistaa huoltajien ja koulun tiivis yhteistyö ja tarvittavan tiedon siirtyminen.

Huoltajan luvalla tiedonsiirto voidaan toteuttaa konsultatiivisena yhteydenottona koulun erityisopettajaan, mikäli siirrettävä tieto on koulun aloituksen sujuvuuden näkökulmasta merkityksellinen.

b) **Lapsikohtaiset tiedonsiirrot:** Toteutetaan, kun lapsi on saanut lapsikohtaisia tukitoimia esiopetuksessa. Tiedonsiirrossa käydään läpi lapsikohtaisen tuen toteutuminen ja vaikuttavuus esiopetuksessa sekä oppilaskohtaisten tukitoimien tarve perusopetuksessa. Tuen toteuttaminen suunnitellaan yhdessä perusopetuksen kanssa. Huoltajat, varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä koulun erityisopettaja osallistuvat tiedonsiirtoon. Lapsikohtainen tiedonsiirto voidaan toteuttaa moniammatillisesti, jolloin opiskeluhuollon edustus on mukana. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu palaverin/palaverit koolle.

Lasta koskevat lausunnot siirretään vastaanottavalle taholle vain huoltajan yksilöidyllä kirjallisella luvalla tai huoltaja toimittaa ne itse. Alkuperäisten asiakirjojen säilytyksessä noudatetaan esiopetuksen arkistonmuodostussuunnitelmaa. Esiopetuksessa laadittujen asiakirjojen siirtämistä on kuvattu taulukossa 2.

Muita mahdollisia siirtymiä

Kaupungin sisällä yksiköstä toiseen: Huoltaja tekee siirtohakemuksen. Uuteen yksikköön siirretään lapsen esiopetusta koskevat tiedot. Lasta koskevia, salassa pidettäviä lausuntoja ei luovuteta ilman huoltajien lupaa.

Muutto toiseen kuntaan: Toimitaan kuten edellä. Salassa pidettävien asiakirjojen luovuttamisesta sovitaan huoltajien kanssa kirjallisesti. Lomakkeeseen otetaan huoltajan allekirjoitus.

Asiakirja	Miten siirretään ja arkistoidaan?
Esiopetuksen tiedonsiirtolomake	Kopio toimitetaan tulevan koulun rehtorille/ koulun johtajalle. Alkuperäinen arkistoidaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman yhteyteen.
Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, joka sisältää esiopetuksen oppimissuunnitelman	Toimitetaan kaupunginarkistoon, kun lapsen varhaiskasvatus ja esiopetus yksikössä on päättynyt. Kopio huoltajille.
Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi ja lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma	Alkuperäinen arkistoidaan arkistonmuodostussuunnitelman mukaisesti. Kopiot huoltajille ja tiedonsiirron yhteydessä tulevan koulun rehtorille/koulunjohtajalle.
Lapsikohtaista tukea koskeva päätös	Arkistoituu sähköisesti asiakirjahallintajärjestelmään. Ei siirretä perusopetukseen.
Opiskeluhohtokertomus	Toimitetaan kaupunginarkistoon, kun lapsen esiopetus yksikössä on päättynyt.

Taulukko 2. Lapsen esiopetuksen asiakirjojen siirtäminen ja arkistointi

Arkistoinnin yksityiskohtaiset tiedot löytyvät varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arkistonmuodostussuunnitelmasta.

Paikallinen tarkennus päättyy

3.4. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- *toimintakulttuurin kehittämisen paikalliset rakenteet ja vastuut*
- *toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja arvioinnin käytännöt*
- *esiopetuksessa käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt*
- *yhteistyön rakenteet, tavoitteet ja käytännöt esiopetuksen toteuttamisessa, huoltajien kanssa sekä siirtymävaiheissa*
- *yhteistyön arvioinnin käytännöt.*

Opetuksen järjestäjä huolehtii, että kukin esiopetuksen yksikkö tai toimipaikka voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä lukuvuosisuunnitelmassa.

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1. Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kehitystä ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin, liikkumiseen ja muiden esiopetuksen sisältöjen opettamiseen soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearviointin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

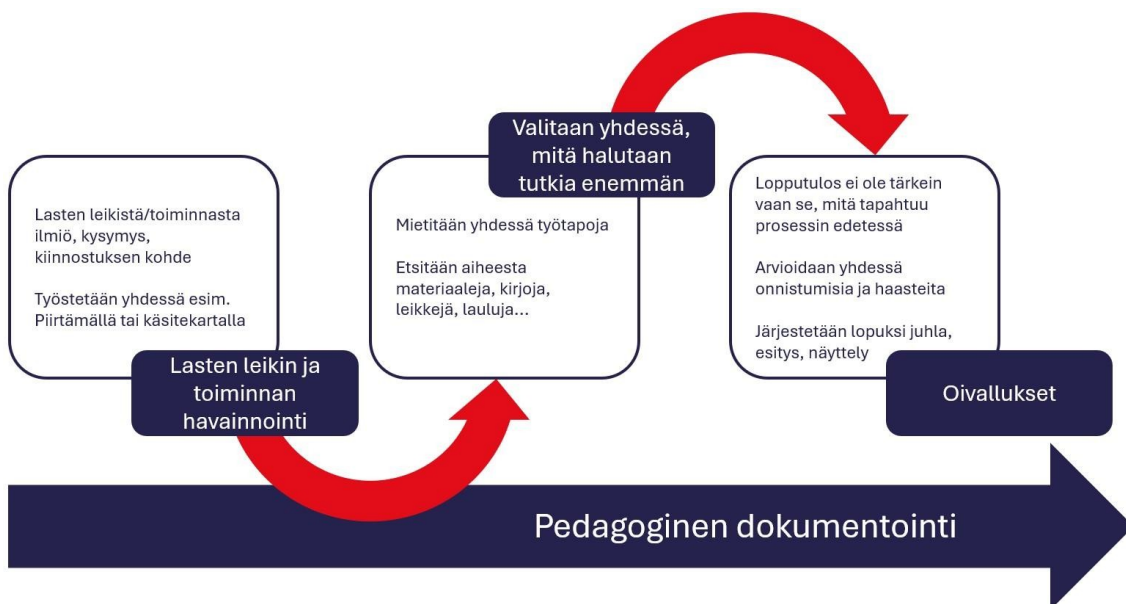

Paikallinen tarkennus alkaa

Läsnäolo, hyvä vuorovaikutus ja sensitiivinen pedagoginen ote luovat oppimiselle vahvan perustan. Eriyttäminen tukee oppimista, motivaatiota ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. Leikinomaiset, toiminnalliset ja yhteisöllisyyttä vahvistavat työtavat korostuvat, ja

vertaisoppiminen on keskeisessä roolissa. Opettaja suunnittelee työtavat yhdessä tiimin kanssa ja varmistaa lasten osallisuuden niiden valinnassa.

Työtapoina voidaan käyttää esimerkiksi projekti-, pari- ja ryhmätyöskentelyä. Erilaisten ilmiöiden ja teemojen ympärille yhdessä suunniteltujen ja toteutettujen projektien avulla tulevat monipuoliset työtavat tutuiksi ja eri oppimiskokonaisuudet linkittyvät luontevasti toisiinsa. Samoin yhdessä rakennetut pitkäkestoiset leikit antavat hienon mahdollisuuden yhdistää erilaisia oppimiskokonaisuuksia. Projektityöskentely lisää myös lasten osallisuutta. Erilaisissa oppimiskokonaisuuksissa hyödynnetään myös digitaalisia välineitä ja käytössä olevien tablettien monenlaisia sovelluksia. Esimerkki projektityöskentelyn etenemisestä on kuvattu kuviossa 6.

Kuvio 6. Projektityöskentely esiopetuksessa

Paikallinen tarkennus päättyy

4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi⁶⁷ on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä⁶⁸ on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehityksestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsesta

⁶⁷ Perusopetuslaki 22 § ja Perusopetusasetus 14 §

⁶⁸ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5 §

esiopetusryhmän toiminnan suunnittelussa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana⁶⁹. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä. Mahdollinen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki sisällytetään osaksi arviointia.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja oppimisesta. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta⁷⁰ lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin⁷¹. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kehityksen ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Opetuksen järjestäjällä on oikeus saada ja luovuttaa salassapitosäännösten estämättä lapsen opetuksen kannalta välttämättömät tiedot. Tiedonsiirrosta tuen toteuttamista koskien määrätään luvussa 5. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁷².

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kehityksen ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus⁷³. Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

Paikallinen tarkennus alkaa

69 Perusopetuslaki 22 §

70 Perusopetusasetus 10 §

71 Perusopetuslaki 22 §

72 Perusopetuslaki 40 § ja 41 §

73 Perusopetuslaki 22 §

Lapsen itsearviointi kehittyy aikuisen ja lapsen vuorovaikutuksessa. Esiopetuksessa ohjataan lasta ilmaisemaan ja pohtimaan mielipiteitään ja ajatuksiaan. Sekä itse- että vertaisarviointitaidot kehittyvät, kun toimitaan riittävän erilaisissa ryhmissä. Oman toiminnan ohjausta tukemalla edistetään lapsen itsearviointitaitojen kehittymistä. Tehtävien ja ongelmien pilkkomista osiin harjoitellaan arjen tilanteissa esim. kuvatuen avulla. Positiivinen palaute henkilöstöltä ja vertaisryhmältä kehittää itsearvioinnin taitoja. Esiopetuksen henkilöstö ja lapset hyödyntävät digitaalisia välineitä toiminnan dokumentoinnissa, oman toiminnan ohjauksessa sekä osaamisen ja oppimisen näkyväksi tekemisessä.

Lapsen oppimissuunnitelman toteutumista arvioidaan jatkuvasti ja monipuolisesti. Lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen arviointitietoa hyödynnetään tiedonsiirtolomaketta täytettäessä.

Esiopetuksen henkilöstö arvioi omaa toimintaansa, käytettyjä työtapoja ja -menetelmiä sekä oppimisympäristöjä. Arvioinnissa hyödynnetään lapsilta ja huoltajilta saatua palautetta. Arvioinnin perusteella toimintaa muutetaan ryhmän tarpeiden mukaisesti. Esiopetusryhmien palaverikäytännöt luodaan arvioinnin mahdollistaviksi. Arviointia ohjaa yksikön pedagoginen lukuvuosisuunnitelma sekä ryhmän pedagoginen lukuvuosisuunnitelma. Digitaalista arviointityökalua Valssia käytetään soveltuvin osin esiopetuksen arvioinnissa ja kehittämisessä.

Osallistumistodistuksena käytetään Rovaniemen kaupungin esiopetuksen osallistumistodistusta. Perusopetukseen valmistavassa opetuksessa oleville on eri esiopetukseen osallistumistodistus pohja.

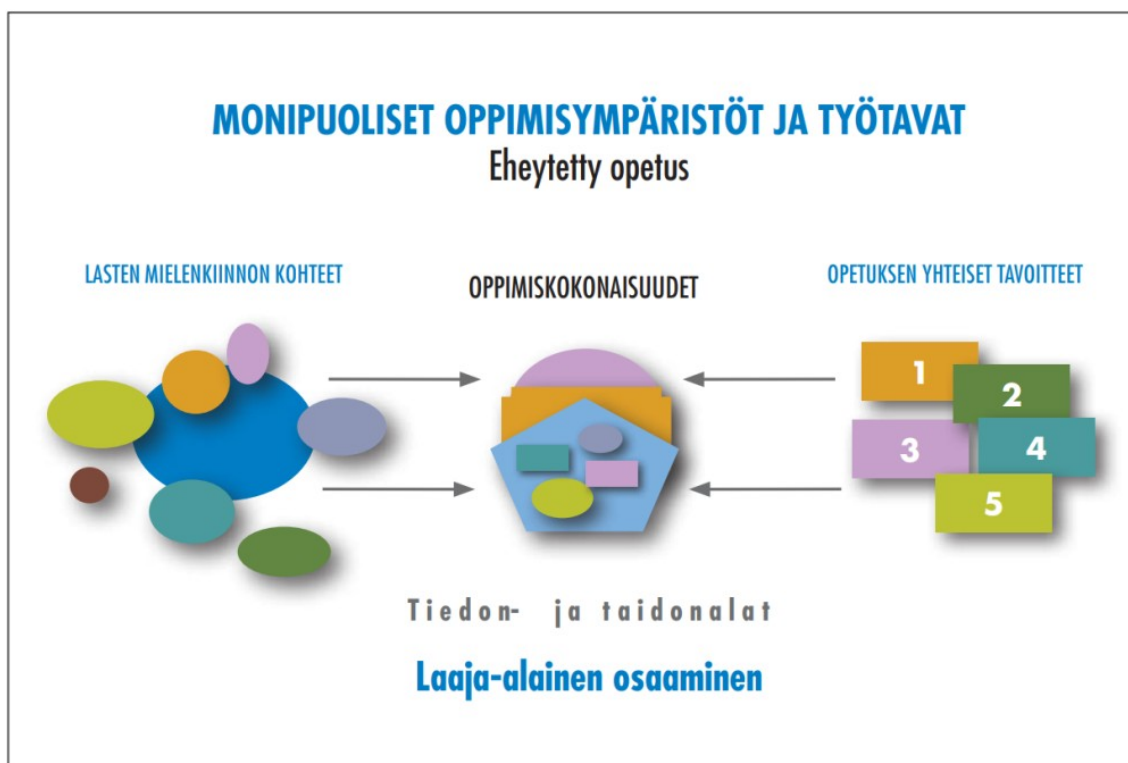
Paikallinen tarkennus päättyy

4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet. Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kehitystä ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetus ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan ryhmän tarpeiden mukaisesti. Lapsille annetaan tukea ennakoivasti ja suunnitelmallisesti.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

Monipuoliset oppimisympäristöt ja työtavat esiopetuksessa

Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohdانا ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista

musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

Esiopetuksessa harjoitellaan **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opetettava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työestetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Kielten rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetuksessa kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää lukua kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Esiopetuksessa opettaja tukee jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon

kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas. Opetuksessa huomioidaan, että lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon** kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erialaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Minä ja meidän yhteisömmme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. **Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista.** Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykisyysyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai

lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdintoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteinä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumiseen ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnotuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänskysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä

ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osaluokkiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia

on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan, liikun ja kehityn

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikkumisen, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikkumisen iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin.

Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

Paikallinen tarkennus alkaa

Oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan paikalliset erityispiirteet, ympäröivä luonto, liikuntamahdollisuudet sekä kulttuuritarjonta. Kirjasto, kirjastoautot, Pilke, Arktikum, Korundi, Lapin Metsämuseo, Rovaniemen kotiseutumuseo, Lapin urheiluoipisto, Lapin musiikki- ja tanssiopisto, Ounasvaara ja Napapiiri ovat esimerkkejä esiopetusikäisille hyvin soveltuvista kulttuuri- ja oppimisympäristöistä.

Oppimiskokonaisuuksien toteuttamista koskevat yksikkökohtaiset tarkennukset ja toteuttamisen arviointi kirjataan yksikön pedagogiseen lukuvuosisuunnitelmaan.

4.3.1. Ilmaisun monet muodot

Rovaniemäinen luonto (metsät, joet, lumi ja jää sekä selkeät vuodenaajat) tarjoaa mahdollisuuksia monenlaisiin elämyksiin ja kokemuksiin. Esiopetuksen toiminnassa huomioidaan paikallinen taide ja kulttuuri. Paikallisten kuvataiteilijoiden töihin voi perehtyä mm. tutustumalla Rovaniemen julkisiin veistoksiin ja vierailemalla gallerioissa ja näyttelyissä. Annikki Setälän paikallisia satuja hyödynnetään osana laaja-alaista taidekasvatusta.

Rovaniemellä on esiopetukseen ja varhaiskasvatukseen laadittu *Kuvallisen ja käsityöllisen ilmaisun suunnitelma*. Suunnitelma ohjaa pedagogista toimintaa määrittelemällä kuvallisen ja käsityöllisen ilmaisun sisältöjä ja tavoitteita sekä avaa kuvallisen ilmaisun muotoja. Suunnitelmassa ohjataan rakentamaan erilaisia kuvallista ja käsityöllistä ilmaisua tukevia oppimisympäristöjä sisätiloihin, pihalle, lähiluontoon, rakennettuun ympäristöön sekä hyödyntämään digitaalisuutta.

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa järjestetään ja osallistutaan poikkitaiteellisiin tapahtumiin vuosittain. Esimerkiksi Tonttukaruselli on varhaiskasvatuksen oma jouluihin tapahtuma, jossa lapset esiintyvät ja saavat kokemuksia sekä elämyksiä. Vuosittain järjestetään mm. lasten kuvataidenäyttelyjä ja osallistutaan Rovaniemi-viikkoon. Tapahtumien järjestelyjä tehdään yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Jokaiseen kaupungin varhaiskasvatukseen nimetään vuosittain Satusivellin-yhteyshenkilö. Yhteyshenkilöiden avulla tuetaan ja kehitetään erityisesti ilmaisun monia muotoja varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.

Medialukutaito on osa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen digitaalisen osaamisen portaita. Esiopetuksessa medialukutaidon polku jatkuu yhdessä tutkien, oivaltaen ja leikinomaisesti

kokeillen. Median ilmiöihin ja sisältöihin tutustuttaessa otetaan huomioon monipuolisuus. Lasten aktiivinen rooli median käyttäjinä ja tuottajina vahvistuu. Medialukutaidon opetuksessa hyödynnetään Opetushallituksen ja Kansallisen audiovisuaalisen instituutin laatimia hyvän pedagogisen toiminnan kuvauksia.

4.3.2. Kielten rikas maailma

Lasten kanssa luetaan ja lasten saatavilla on kirjoja. Lapsen kielen rikastuttaminen ja kielen kehityksen tukeminen ovat tietoista ja suunnitelmallista toimintaa. Lapsia kannustetaan tutkimaan puhuttua ja kirjoitettua kieltä perinteisten kirjojen, digitaalisten teksti- ja kuvamateriaalien sekä pelillisten oppimisympäristöjen avulla. Esiopetuksessa tuetaan, että lapsi löytää oman tavan sukeltaa kielen maailmaan. Lapsen osallisuutta vahvistetaan tarvittaessa kommunikaatiota tukevin keinoin. Vuorovaikutuksen luominen, ylläpito ja yhteisen kommunikaatiotavan löytäminen on henkilöstön vastuulla. Esiopetusryhmässä huomioidaan, että kielen kehitystä tukeva oppimisympäristö vastaa lasten kehitystasoa ja monipuoliset materiaalit ovat lasten saatavilla.

Perheiden lukutottumuksia tuetaan ja avataan lukemisen tärkeyttä.

Kirjaston kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi tekemällä kirjastovierailuja ja pelaamalla Hiihkun lukuseikkailu -peliä.

Esiopetuksessa lasten kielen kehitystä havainnoidaan, arvioidaan ja dokumentoidaan osana arjen pedagogiikkaa. Lasten kielellisten taitojen kehittymistä voidaan lisäksi tarkastella mm. Kontrolloidun piirrostartkailun (KPT) ja Boehmin peruskäsitetestin avulla.

4.3.3. Minä ja meidän yhteisömme

Yhteiskunnallisiin asioihin herätetään kiinnostusta esimerkiksi laatimalla omalle ryhmälle yhteiset säännöt/toimintatavat. Ryhmässä toteutetaan myös äänestyksiä ja näin tutustutaan yhteiskunnalliseen, demokraattiseen toimintatapaan. Lapsen oikeuksia käsitellään lapsia kiinnostavalla toiminnallisella tavalla.

Rovaniemellä käytössä oleva Pesarapuuttumisen -malli edistää lasten positiivista vuorovaikutusta ja on keino kiusaamiseen ja häirintään puuttumiseen. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia-, tunne- ja itsesäätelytaitoja kehittäviä opetusohjelmia, toimintamalleja ja materiaaleja, kuten Älyä tunteet, FunFriends, Ryhmätheraplay, Lapsen mieli, ja Leikitään ja keskitytään yhdessä (LeKe yhdessä).

Katsomuskasvatus on osa yleissivistävää ja uskonnollisesti sitoutumatonta esiopetusta. Lapsiryhmän katsomuksellinen moninaisuus tehdään näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa, ja heidän kanssaan keskustellaan katsomuskasvatuksen periaatteista. Kaikki katsomukset huomioidaan yhdenvertaisesti. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa noudatetaan Opetushallituksen ohjetta (OPH 28.4.2026) yhteisistä juhlista, uskonnollisista tilaisuuksista ja katsomuskasvatuksen järjestämisestä.

Vietetävät juhlat ovat osa pedagogista toimintaa, ja ne suunnitellaan huomioiden yhdenvertaisesti lapsiryhmän kulttuurinen moninaisuus. Juhliin voi sisältyä uskonnollisia elementtejä osana kulttuuria. Esimerkkejä eri kulttuurien juhlista löytyy mm. Kulttuuri- ja uskontokeskus Fokuksen monikulttuurisesta juhlakalenterista.

Katsomuskasvatusta voidaan toteuttaa esimerkiksi draaman, kuvataiteen, tarinoiden, musiikin, vierailujen, yhteisen keskustelun ja ihmettelyn keinoin. Myös digitaalisia välineitä hyödynnetään katsomuksiin tutustumisessa, esim. virtuaalivierailut.

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa voidaan tehdä yhteistyötä paikallisten seurakuntien tai katsomuksellisten yhteisöjen kanssa. Rovaniemen kaupungilla on Rovaniemen seurakunnan kanssa yhteistyösopimus, jossa yhteistyö perustuu ns. neljän korin malliin (kasvatus ja opetus, yhteiset juhlat, uskonnolliset tilaisuudet, hyvinvoinnin tuki). Sopimuksen tarkoituksena on edistää suunnitelmallisesti arvoja eettistä kasvatusta varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa sekä lukiokoulutuksessa. Muiden katsomuksellisten tai uskonnollisten yhteisöjen kanssa tehtävässä yhteistyössä sovitaan tapauskohtaisesti yhteistyön tai toiminnan sisältö.

Mikäli varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa järjestetään uskonnollisia tilaisuuksia, on huoljia tiedotettava tilaisuuksista ja niiden sisällöistä hyvissä ajoin etukäteen ja riittävällä tarkkuudella. Heillä on oikeus päättää, osallistuuiko lapsi näihin, vai vaihtoehtoiseen tilaisuuteen. Ilmoitus osallistumisesta voi olla kokoaikainen esimerkiksi perustietolomakkeen kirjauksella tai tapauskohtainen. Suositeltavaa on, että vaikka lupa olisi saatu perustietolomakkeella, asiasta tiedotetaan huoltajaa aina ennen varsinaista tilaisuutta.

4.3.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni

Matemaattisten taitojen kehittymisen tukeminen huomioidaan oppimisympäristöjä rakennettaessa sekä työtapoja ja opetusjärjestelyjä valittaessa. Oppimisympäristöissä ilmeneviä muotoja, lukumääriä, pituuksia, sijainteja ja samankaltaisuuksia ihmetellään yhdessä. Lasta kannustetaan ongelmanratkaisuun ja luovaan ajatteluun esimerkiksi toiminnallisilla ja leikkillisillä matikkapiireillä ja -pajoilla, tuokioilla, peli- ja leikkihetkillä ja liikuntaleikeillä. Henkilöstöltä edellytetään tiedostavaa ja positiivista suhtautumista matematiikkaan.

Matemaattisen ajattelun kehitystä tukevat lelut, pelit ja muut välineet ovat lasten saatavilla. Henkilöstö kannustaa ja tukee lapsia niiden käytössä. Aikakäsitteen kehittymistä tuetaan esimerkiksi päiväjärjestyksen ja Timer-kellojen avulla sekä havainnoimalla vuorokauden- ja vuodenaikojä.

Esiopetuksessa matemaattisten taitojen kehittymistä havainnoidaan, arvioidaan ja dokumentoidaan osana arjen pedagogiikkaa. Lasten matemaattisten taitojen kehittymistä voidaan lisäksi tarkastella mm. LukiMat matematiikka -avulla.

Ympäristökasvatus, ekologisuus ja kierrätys ovat suunnitelmallista toimintaa, jota toteutetaan yhdessä lasten ja huoltajien kanssa. Arjessa opetellaan yhdessä esimerkiksi leikkivälineistä huolehtimista, lajittelua ja kierrättämistä. Kädentöissä hyödynnetään kierrätys- ja jättemateriaaleja. Ympäristön siisteydestä huolehditaan yhteistoiminnallisesti ja lapsia ohjataan luonnon kunnioittamiseen.

Lapsen kokemuksellinen luontosuhde on ympäristökasvatuksen perusta. Lähiluontoa ja -ympäristöä hyödynnetään arjessa ympäri vuoden. Ulkoleikit, tutkiminen ja lähiympäristössä liikkuminen ovat keskeinen osa päivittäistä toimintaa. Leikkipuistoja, urheilualueita ja luontopolkuja laavuineen hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan jokapäiväisessä toiminnassa.

Varhaiskasvatusyksiköt tekevät yhteistyötä paikallisten toimijoiden, kuten Napapiirin Residuumin kanssa. Osa yksiköistä toteuttaa Vihreä lippu -ympäristöohjelmaa, jossa lapset osallistuvat aktiivisesti kestäväen kehityksen ja yhteisöllisyyden edistämiseen. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen käyttöön on laadittu Rovaniemen varhaiskasvatuksen ympäristökasvatuksen suunnitelma.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä. Lasten kanssa havainnoidaan ja tutkitaan lähiympäristön teknologisia ja digitaalisia ratkaisuja. Mekaniikkaa tutkitaan esimerkiksi lelujen ja laitteiden toimintaperiaatteita tutkimalla sekä legoilla ja kierrätysmateriaaleilla rakennellen. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoita esimerkiksi rakennella ja kokeilla eri materiaaleja. Yhdessä ratkotaan pulmia, iloitaan onnistumisista sekä harjoitellaan kuvailemaan ja perustelemaan ratkaisuja ja valintoja.

Rovaniemen varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen laadittuja digitaalisen osaamisen portaita käytetään digitaalisen teknologiakasvatuksen tukena.

Esiopetuksen henkilöstö ohjaa lapsia tieto- ja viestintäteknologian sekä digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen ja turvalliseen käyttöön. Olemassa olevaa laitteistoa käytetään pedagogisesti perustellulla tavalla. Teknologia voi toimia lapsen yksilöllisen tuen välineenä. Lasten kanssa mietitään, millä tavoin ryhmässä olevia laitteita esim. tabletteja voidaan käyttää. Huoltajien kanssa keskustellaan vastuullisesta teknologian käytöstä.

4.3.5. Kasvan, liikun ja kehityn

Rovaniemellä lähiympäristöä ja ympäröivää luontoa hyödynnetään liikuntakasvatuksessa kaikkina vuodenaikoina. Liikkumisessa huomioidaan selkeät vuodenaikojen vaihtelut sekä tutustutaan eri lajeihin.

Esiopetuksessa hyödynnetään Rovaniemen kaupungin varhaiskasvatuksen liikuntasuunnitelmaa. Liikuntasuunnitelmassa on huomioitu, miten toteuttaa esiopetuksen liikuntakasvatusta laaja-alaisesti. Liikkuminen yhdistetään pedagogisesti suunniteltuun toimintaan monipuolisesti oppimisen eri alueilla ja toiminnallista oppimista hyödynnetään. Esiopetuksessa huomioidaan, että lapsi oppii käyttämään liikkumista ja koko kehoaan myös muun oppimisen välineenä. Lapsia kannustetaan ja heille annetaan positiivista palautetta myös yrittämisestä. Lasten motoristen taitojen kehittymistä seurataan ja havainnoidaan liikuntasuunnitelmaa hyödyntäen.

Rovaniemen kaupungin varhaiskasvatus on mukana Opetushallituksen Liikkuva Varhaiskasvatus -ohjelmassa. Ohjelman tavoitteena on ylläpitää varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria siten, että lapsen oikeus liikkumiseen ja liikunnan iloon toteutuu päivittäin.

Jokaisessa kunnallisessa varhaiskasvatyüksikössä on liikuntavastaava, joka on mukana suunnittelemassa, toteuttamassa, havainnoimassa ja arvioimassa sekä kehittämässä liikuntakäytänteitä yhdessä koko henkilöstön kanssa.

Ruokakasvatus on lasten kanssa yhdessä tekemistä, kokemista ja syömistä. Ruokia tutkitaan aistilähtöisiä menetelmiä hyödyntäen. Ruokakasvatusta toteutetaan ruokailutilanteissa ja sisällytettyinä muuhun arjen toimintaan huomioiden laaja-alaisen osaamisen alueet sekä oppimiskokonaisuudet. Rovaniemen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa ruokakasvatus nähdään tärkeänä paikallisena painotuksena. Yksiköissä ryhmäkohtaiset ruokakasvatuksen tavoitteet ja käytänteet kirjataan ryhmän pedagogiseen lukuvuosisuunnitelmaan.

Myönteiset ruokailukokemukset ovat jokaisen lapsen oikeus. Ruokailutilanteita ennakoidaan lapsille esimerkiksi kuvitetun päiväjärjestyksen ja malliaterian avulla. Ruokailutilanteissa korostuvat henkilöstön sensitiivinen tapa toimia sekä turvallinen, rohkaiseva ja kiiretön ilmapiiri. Lapsen itsemääräämisoikeutta sekä lapsentahtista maistamista kunnioitetaan. Henkilöstö toimii esimerkkinä lapsille. Kauniit pöytä- ja käytöstavat, ruokapuhe, esteettisyys, ruoan kunnioittaminen sekä lautasmallin mukaisen annoksen kokoaminen välittyvät lapsille mallin kautta.

Eri ruokakulttuurien hyödyntämisessä yhteistyö perheiden kanssa on oleellista. Yhteisten keskustelujen kautta syntynyt yhteinen ymmärrys ja välitön vuorovaikutus luo rakentavan yhteistyön. Ruokakasvatukseen ja ravitsemukseen liittyvää yhteistyötä tehdään myös kaupungin ruoka- ja puhtauspalvelujen kanssa. Ruokapalvelun kanssa tehtävää yhteistyötä voidaan toteuttaa esimerkiksi Makuaakkoset-diplomin avulla.

Esiopetuksessa toteutettavan ruokakasvatuksen tukena ovat Valtion ravitsemusneuvottelukunnan Terveyttä ja iloa ruoasta –varhaiskasvatuksen ruokailusuositus opas, Neuvokasperheen materiaalit sekä Ruokakasvatyüksiyhdistys Ruukku ry:n materiaalit.

Kehotunnekasvatus tukee lapsen myönteistä minäkuvaa, tunne- ja turvataitoja sekä ikätasoisista seksuaalikasvatusta. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, kunnioittamaan omaa ja toisten kehoa sekä kokemaan läheisyys turvallisenä. Lasten vessa- ja kehorauha turvataan. Lapsia kannustetaan kysymään ja heillä on oikeus kysyä ja puhua kaikista heitä kiinnostavista aiheista, myös liittyen sukupuoleen, kehoon ja ikätasoiseen seksuaalisuuteen. Arjessa käsitellään kehotunnekasvatuksen teemoja luontevasti esiin nousevissa tilanteissa. Lapset saavat kunnioittavaa ohjausta ja tukea esimerkiksi kehoitsetunnon suojaamisessa ja unnutustilanteissa. Väestöliiton materiaaleja turvataidoista ja ikätasoisesta seksuaalikasvatuksesta hyödynnetään kehotunnekasvatuksessa. Osa materiaalista on saatavilla myös saamen kielillä.

Liikennekasvatuksen tavoitteena on antaa lapsille valmiuksia toimia turvallisesti lähiliikenteessä. Liikennekasvatus on tehokkainta, kun se tapahtuu yhteistyössä kodin ja esiopetuksen välillä. Liikenneturvan varhaiskasvatukselle ja esiopetukselle suunnattu oppimisalusta ja vuosikello tukevat henkilöstöä liikennekasvatuksen toteuttamisessa.

Paikallinen tarkennus päättyy

4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatusta- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä⁷⁴. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvarantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan monipuolisesti vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisenä ja kielitietoisena opetuksena kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Lasten oman äidinkielen/

äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Mikäli kunta järjestää valmistavaa⁷⁵ opetusta, voivat maahanmuuttajataustaiset lapset osallistua siihen. Jos lapsi pystyy seuraamaan esiopetusta, voi hän siirtyä esiopetukseen jo ennen valmistavan opetuksen päättymistä.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyuskautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, että kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikylvyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille

⁷⁵ Perusopetuslaki 5 § (1707/2009) ja Perusopetusasetus 3 § (309/2021)

ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

Paikallinen tarkennus alkaa

Saamenkielinen esiopetus

Saamenkielistä esiopetusta tarjotaan Rovaniemellä Pohjoissaamen kielipesässä. Saamenkielinen esiopetus on tarkoitettu saamea äidinkielenään puhuville lapsille, jotka puhuvat kieltä kotonaan ainakin toisen huoltajansa kanssa sekä saamelaislapsille, jotka eivät ennestään osaa saamen kieltä. Kielipesän työntekijät käyttävät alusta lähtien vain saamen kieltä.

Saamenkielisessä esiopetuksessa saamen kieli on vuorovaikutuksen väline ja avain oppimiseen. Myönteinen, turvallinen ilmapiiri sekä aikuisen ja lapsen välinen luottamus ja tasa-arvo rohkaisevat lasta aktiiviseen saamen kielen käyttöön. Lisäksi kielen omaksumista tuetaan havainnollistamalla puhetta esimerkiksi elein, äänenpainoin ja kuvin.

Saamenkielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea lapsen kielellisen identiteetin kehittymistä ja siten lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä. Kielellisen identiteetin tukemisen lisäksi tavoitteena on vahvistaa lapsen saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan. Myös osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään kaikessa toiminnassa.

Saamelaisen esiopetuksen arvoperusta nojautuu oman kielen lisäksi yhteisöllisyyteen ja sukuun, läheiseen luontosuhteeseen, perinteiseen vuodenvaihtoon ja vuodenvaihtoon mukaisiin toimintoihin. Luonto, monimuotoinen saamelainen kulttuuri ja siihen liittyvät perinteiset elinkeinot näkyvät toiminnassa, leikissä sekä opetuksessa. Saamelaisessa esiopetuksessa vuoden kiertoa ja luonnon muuttumista seurataan yhdessä lasten kanssa havainnoiden, tutkien, keskustelemalla sekä retkeilemällä lähiympäristössä. Esiopetuksessa näkyy vahvasti myös saamelainen kertoma-, musiikki- ja käsityöperinne.

Saamenkielisessä esiopetuksessa tavoitteena on rakentaa oppimisympäristö, joka ylläpitää ja vahvistaa lasten saamen kielen taitoa ja tarjoaa samalla lapsille laadukasta ja monipuolista esiopetusta. Oppimisympäristöt suunnitellaan yhdessä lasten kanssa kulttuurin mukaisiksi ja kulttuuria tukeviksi. Saamelaisuus näkyy oppimisympäristöissä niin sisätiloissa kuin ulkonakin ja oppimisympäristöt muokataan esimerkiksi vuodenaikojen mukaisesti.

Saamenkielisessä esiopetuksessa yhteistyö huoltajien kanssa on erityisen tärkeää saamelaisille tärkeän sukuyhteyden vuoksi. Saamenkielinen esiopetus tukee kotien kasvatusta ja luo edellytyksiä toiminnalle tämän ajan ja tulevaisuuden saamelaisuuteen, joka on usein hyvin erilainen verrattuna esimerkiksi lasten isovanhempiin ja heidän elinympäristöönsä. Vanhempia ja isovanhempia pyritään osallistamaan mukaan toimintaan ja sen suunnitteluun. Isovanhempien

osallisuus tuo perinnetiedot ja -taidot näkyviksi myös tämän ajan saamelaislapsille. Tärkeänä tehtävänä on välittää tietoa saamelaisista kansana, kulttuuriperinnettä ja elämäntapaa positiivisella tavalla niin, että lapsi kiinnittyy omaan kulttuuriinsa ja kokee saamelaisuuden luonnollisena.

Saamen kieltä vahvistavia menetelmiä löytää mm. seuraavista oppaista

- Saamelainen varhaiskasvatussuunnitelma (Saamelaiskäräjät, 2009)
- Saamelaisen varhaiskasvatuksen arjen käytäntöjen opas (Saamelaiskäräjät, 2013)
- Menetelmäopas kielipesätyöntekijöille (Saamelaiskäräjät, 2015)
- kuati.fi – saamenkielinen varhaiskasvatusmateriaalipankki (Saamelaiskäräjät, 2016)

Vieraskieliset ja monikieliset lapset esiopetuksessa

Suomen kielen taidon kehittymisen tukeminen sidotaan vahvasti ja suunnitelmallisesti arjen tapahtumiin, leikkeihin ja vuorovaikutukseen suomenkielisten lasten kanssa. Suunnitelmallisuus tekee toiminnasta kielitietoista. KieliPeda-työväline tukee monikielisten lasten suomen kielen oppimista ja vahvistaa henkilöstön kielitietoisia toimintatapoja. Työvälinettä käytetään Rovaniemellä jokaisen monikielisen, suomen kieltä opettelevan lapsen kanssa ja se liitetään osaksi tiedonsiirtolomaketta lapsen suomen kielen opettamisen pohjaksi ja kielen oppimisen seurantaan. Kielitietoisuus on koko henkilöstön toimintamalli, ja jokainen yhteisössä työskentelevä on samalla myös suomen kielen opettaja.

Suomen kielen taidon kehittymisen tukemisessa käytetään sitoutuneesti kuvia, tukiviittomia, selkokieltä, mallintamista, loruja ja lauluja. Toistot ovat kielen oppimisessa tärkeitä. Kielitietoisien esiopetuksen ja suomen kielen oppimisen tukena voidaan käyttää KieliPedan lisäksi esimerkiksi seuraavia menetelmiä ja materiaaleja: vuorovaikutteinen lukeminen, Kielinuppu, Papunet, Viitottu rakkaus ja Lukulumo.

Huoltajat otetaan mukaan kotikielten näkyväksi tekemiseen. Huoltajia kannustetaan käyttämään omaa äidinkieltään kommunikoidessaan lapsensa kanssa.

Eri kieli- ja kulttuuritaustaisen lapsen oppimista tuetaan esiopetuksessa oppimisen eri osa-alueilla tasavertaisten oppimisvalmiuksien saavuttamiseksi. Monikielisen lapsen oppimissuunnitelmaan kuvataan ryhmän kielitietoista opetusta sekä mahdollisesti lapsen tarvitseman opetuskielen tukiovetuksen sekä perusopetukseen valmistava opetuksen tavoitteet ja toimenpiteet.

Esiopetuksessa olevan muuta kuin suomea äidinkielenään puhuvan lapsen on mahdollista osallistua perusopetuksessa järjestettävään oman äidinkielen opetukseen, mikäli opetusryhmässä on tilaa ja opetus vastaa lapsen tarpeita. Opetusta annetaan 2 h/viikko esiopetuksen lisäksi. Huoltajat vastaavat mahdollisista kuljetuksista. Oman äidinkielen opiskelu on perusopetusta tukevaa opetusta, johon osallistumisesta päättää huoltaja/huoltajat. Oman äidinkielen opiskelu on lapselle vapaaehtoista, mutta suositeltavaa. Oman kielen opetus vahvistaa lapsen identiteettiä ja rakentaa pohjaa monikulttuurisuudelle ja toiminnalliselle kaksikielisuudelle.

Perusopetukseen valmistava opetus esiopetuksessa

Perusopetukseen valmistava opetus on tarkoitettu lapsille ja nuorille, joiden suomen kielen taito ei riitä suomen kielellä opiskelemiseen. Opetusta järjestetään inklusiivisesti kaupungin päiväkodeissa lapsen omassa esiopetusryhmässä tai oppilaan lähikoulussa. Lapsi voi siirtyä esiopetuksessa järjestettävästä valmistavasta opetuksesta varsinaiseen perusopetukseen tai perusopetuksen valmistavaan opetukseen mikäli suomen kielen taito ei ole riittävä opetuksen seuraamiseen perusopetusryhmässä. Perusopetukseen valmistavaan opetukseen on vahvistettu oma paikallinen opetussuunnitelma.

Paikallinen tarkennus päättyy

4.5. Paikallisesti päätettävät asiat

Monipuoliset työtavat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan,

- millaisia työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita paikallisesti käytetään
- miten henkilöstön itsearviointia sekä huoltajilta ja lapsilta saatua palautetta käytetään työtapojen kehittämisessä.

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Paikallisessa opetussuunnitelmassa tarkennetaan perusteissa kuvattuja esiopetuksen arvioinnin periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan,

- miten arviointia koskevan tiedon siirron käytännöt toteutetaan lapsen siirtyessä perusopetukseen tai lapsen vaihtaessa esiopetuspaikkaa
- miten henkilöstön itsearviontiin perustuvia tietoja sekä lapsilta ja huoltajilta saatua palautetta käytetään esiopetuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä
- millaista osallistumistodistusta käytetään.

Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Paikalliseen opetussuunnitelmaan liitetään esiopetuksen yhteiset tavoitteet, jotta esiopetuksen yhtenäisyys voi toteutua. Lisäksi opetussuunnitelmassa kuvataan, miten lasten mielenkiinnon kohteet otetaan huomioon oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa. Paikallisessa opetussuunnitelmassa voidaan tarkentaa yhteisten tavoitteiden kuvauksia.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä

Paikallisessa opetussuunnitelmassa otetaan huomioon, että lasten kieli- ja kulttuuritaustat vaihtelevat. Opetussuunnitelmassa kuvataan eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetusta sekä kaksikielistä opetusta niiltä osin kuin paikallinen esiopetuksen järjestäminen edellyttää.

Opetuksen järjestäjä antaa ohjeet, miten mahdollisiin yksikkö- tai toimipaikkakohtaisiin esiopetuksen opetussuunnitelmiin kirjataan tarvittavat täsmennykset, jotta kansallisesti ja paikallisesti asetetut tavoitteet voivat toteutua.

5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Oppimisen tai esiopetukseen osallistumisen vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi monipuolisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Opetuksen järjestäjän tulee varmistaa oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt⁷⁶ osana kaikkea esiopetuksen toimintaa. Oppimisympäristöt tulee rakentaa sekä esiopetuksen ryhmässä että esiopetuksen toimipaikassa kaikille lapsille sopiviksi. Opetuksen käytännön toteutuksessa huomioidaan lasten erilaiset edellytykset oppia. Opetusjärjestelyillä, kuten eriyttämisellä, ryhmien muodostamisella sekä samanaikais- yhteisopetuksella voidaan tukea kaikkien lasten oppimista.

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain⁷⁷ mukaisesti oppimisen ja koulunkäynnin tuesta. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Esiopetuksen järjestämispaikkaan viitataan pääsääntöisesti käsitteellä esiopetuksen toimipaikka, ja oppilaskohtaisista tukitoimista käytetään nimitystä lapsikohtaiset tukitoimet.

5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen

Lapsella, jolla on vaikeuksia osallistua esiopetuksessa annettavaan opetukseen, on oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja lapsikohtaisia tukitoimia oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tueksi⁷⁸. Ryhmäkohtaiset tukimuodot ja lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Riittävän varhain aloitetut ryhmäkohtaiset tukimuodot tukevat lapsia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Lapsikohtaiset tukitoimet suunnitellaan, järjestetään ja päätetään lapsen edun mukaisesti viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsen edun selvittäminen edellyttää lapsen näkemyksen huomioon ottamista kaikissa häntä koskevissa asioissa. Lapsen näkemys otetaan huomioon lapsen iän ja kehityksen mukaisesti. Ryhmäkohtaisista tukimuodoista määrätään luvussa 5.2 ja lapsikohtaisista tukitoimista määrätään luvussa 5.3.

Lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan, miten ryhmäkohtaiset tukimuodot suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan. Lisäksi kuvataan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn- ja vastuunjako, moniammatillinen ja monialainen yhteistyö sekä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.

Paikallinen tarkennus alkaa

⁷⁶ Perusopetuslaki 20 b § (1090/2024)

⁷⁷ Perusopetuslaki 4 a luku

⁷⁸ Perusopetuslaki 20 a §

Rovaniemellä on käytössä yksikkökohtainen *Yksikön pedagoginen lukuvuosisuunnitelma varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen*. Yksikön lukuvuosisuunnitelmaa tarkennetaan ryhmätasoisella lukuvuosisuunnittelulla tiimivastaavan johdolla.

Paikallinen tarkennus päättyy

5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien tavoitteena on turvata se, että kaikki lapset voivat oppia ja toimia ryhmässä esiopetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Lapselle annettavan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen⁷⁹ tarkoituksena on mahdollistaa lapsen oikeus saada lapsen tarpeet huomioivaa opetusta ja osallistua esiopetukseen.

Oppimisen ja esiopetuksen osallistumisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, saavutettavuuteen sekä oppimisen vaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen.

Oppimisen vaikeuksilla tarkoitetaan esimerkiksi kielellisiin, lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksiin sekä matemaattisten taitojen kehitykseen liittyviä vaikeuksia. Oppimisen vaikeudet voivat myös liittyä motorisiin sekä hahmottamisen haasteisiin. Oppimiseen liittyvien vaikeuksien lisäksi lapsella voi olla vaikeuksia sosiaalisten suhteiden, tunteiden säätelyn, tarkkaavaisuuden tai käyttäytymisen haasteiden vuoksi.

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen avulla lapsiryhmän tarpeet huomioidaan siten, että esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa⁸⁰. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä⁸¹ ennakoivasti ja suunnitelmallisesti. Ryhmän tarpeisiin perustuvilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla edistetään kaikkien lasten oppimista, osallisuutta ja esiopetusyhteisöön kiinnittymistä. Oikea-aikaisten opetusjärjestelyjen ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen tavoitteena on mahdollistaa jokaisen lapsen osallistuminen ryhmän yhteiseen toimintaan.

Lapsella on oikeus lapsikohtaisiin tukitoimiin⁸², jos hänellä on oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä ja ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta vaikeuksia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Kun esiopetuksen opettaja tai erityisopettaja havaitsevat, että oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä tukemaan lapsen oppimista ja esiopetukseen osallistumista, aloitetaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi. Myös muu henkilöstö, opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai huoltaja voi tehdä aloitteen tukitoimien tarpeen arvioimiseksi. Lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnista määrätään tarkemmin luvussa 5.3.1.

79 Perusopetuslaki 20 a §

80 HE 114/2024 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi, s. 77–78

81 Perusopetuslaki 20 b §

82 Perusopetuslaki 20 a §

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki, jota annetaan esiopetusryhmässä, muodostaa kokonaisuuden opiskeluhuollon kanssa. Yhdessä ne edistävät oppimisen ja osallistumisen lisäksi lasten osallisuutta ja yhteisöön kiinnittymistä. Opiskeluhuollon avulla edistetään ja ylläpidetään lasten oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhuoltona, ja se on keskeinen esiopetukseen osallistumisen tukemisen muoto. Yhteisöllisellä opiskeluhuollolla vaikutetaan ensisijaisesti koko yhteisön toimintakulttuuriin. Yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentaminen on keskeistä, jotta lasten erilaisiin tarpeisiin voidaan vastata vaikuttavalla tavalla. Oikeudesta saada yksilökohtaisena opiskeluhuoltona opiskeluhoitopalveluja sekä työntekijöiden velvollisuudesta niihin ohjaamiseen säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa⁸³. Opiskeluhuollosta määrätään tarkemmin luvussa 6.

Paikallinen tarkennus alkaa

Vastuut tuen toteuttamisessa

Kasvun ja oppimisen palvelualueen hallinnon vastuulla on huolehtia henkilöstön riittävästä osaamisesta, resursseista ja toimintamallien kehittämisestä tuen toteuttamisessa. Yksiköiden esihenkilöt vastaavat siitä, että henkilöstö toimii kasvun ja oppimisen palvelualueen yhteisten ohjeiden ja käytänteiden mukaisesti.

Esiopetuksessa varhaiskasvatusyksikön johtaja vastaa omassa yksikössään oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista. Varhaiskasvatusyksikön johtaja vastaa yksikön ja esiopetusryhmien pedagogiikan vahvistamisesta sekä siitä, että henkilöstöllä on riittävä osaaminen.

Varhaiskasvatusyksikön johtaja koordinoi yhteistyötä eri asiantuntijoiden, kuten varhaiskasvatuksen palveluohjauksen, varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja tiimin jäsenten kanssa. Yksikön johtaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekevät tiivistä yhteistyötä, jotta oppimisen edellytyksiä tukevat rakenteelliset järjestelyt ovat lapsiryhmän tarpeiden mukaisia. Suunnitteluvaiheessa ja lapsiryhmiä muodostettaessa otetaan huomioon esiopetukselle asetetut pedagogiset tavoitteet sekä koko lapsiryhmän että lasten yksilölliset tarpeet. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja varhaiskasvatuksen palveluohjauksen kanssa varmistetaan, että esiopetusryhmästä muodostuu lapsiryhmän tarpeita vastaava ja että oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt, ryhmäkohtaiset tukitoimet ja lapsikohtaiset tukitoimet voidaan toteuttaa sekä saavuttaa esiopetukselle asetetut tavoitteet. Varhaiskasvatusyksikön johtaja vastaa, että sovitut rakenteet kirjataan yksikön, ja tarkemmin esiopetusryhmän pedagogiseen lukuvuosisuunnitelmaan tiimivastaavan toimesta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on mukana ryhmäkohtaisen tuen suunnittelussa.

Varhaiskasvatusyksikön johtaja vastaa, että yksikön ja esiopetusryhmien pedagogiset lukuvuosisuunnitelmat ovat ajan tasalla. Tiimivastaavan johdolla esiopetusryhmässä kirjataan ryhmän pedagogiseen lukuvuosisuunnitelmaan oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja niitä arvioidaan ja päivitetään säännöllisesti. Lisäksi esiopetusryhmässä toteutettavat ryhmäkohtaiset tukitoimet suunnitellaan ja dokumentoidaan esiopetusryhmän pedagogiseen lukuvuosisuunnitelmaan ja niiden toteutumista seurataan säännöllisesti koko lukuvuoden ajan.

Varhaiskasvatusyksikön johtaja ja esiopetusryhmän henkilöstö vastaavat siitä, että oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt vastaavat lapsiryhmän tarpeeseen läpi koko esiopetuspäivän parhaalla mahdollisella tavalla.

⁸³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

Paikallinen tarkennus päättyy

5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto tulee siirtää salassapitovelvoitteiden estämättä⁸⁴. Tiedonsiirto on tärkeää myös lapsen siirtyessä ryhmästä toiseen, toimipaikasta toiseen tai toisen opetuksen järjestäjän esiopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvien tiedonsiirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja huoltajan kanssa tehtävällä yhteistyöllä turvataan lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista ja niiden vaikuttavuudesta hyödynnetään esiopetuksessa. Mikäli lapsella on ollut varhaiskasvatuksessa apuvälineitä, hän on saanut tulkitsemispalveluita, lapsikohtaista avustamispalvelua tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti ryhmäkooltaan pienemmässä ryhmässä, lapsen esiopetuksessa järjestettävien lapsikohtaisten tukitoimien tarve voidaan arvioida ja tuen toteuttaminen suunnitella lapsen siirtyessä esiopetukseen ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista.

Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatustalvuuksia, esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvissä asioissa.

Paikallinen tarkennus alkaa

Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen

Varhaiskasvatuksen näkökulmasta merkittävä siirtymävaihe on siirtyminen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Tukea saavan lapsen siirtymässä varhaiskasvatuksen erityisopettaja on koordinoimassa ja yhteensovittamassa siirtymää. Lapsen edun mukainen tuen jatkuminen esiopetukseen otetaan huomioon oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen suunnittelussa. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tuen yhteensovittaminen kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lapsikohtaisten tukitoimien tarvetta arvioidaan siirtymävaiheessa varhaiskasvatuksesta esiopetukseen.

Esiopetuksen lisäksi täydentävässä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen tuen prosessissa noudatetaan täydentävän varhaiskasvatuksen osalta varhaiskasvatuslain määräyksiä. Lapselle varhaiskasvatuslain mukaisesti varattu rakenteellinen tuki huomioidaan esiopetuksessa oppimisen edellytyksiä tukevissa rakenteellisissa opetusjärjestelyissä.

Mikäli lapsi on saanut lapsikohtaisia tukitoimia esiopetuksessa, tuen toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto otetaan huomioon lapsen siirtyessä perusopetukseen. Oppilaskohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi tehdään siirtymävaiheessa ja tuen toteuttaminen suunnitellaan yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Perusopetuksessa tehdään tuen toteuttamista koskeva suunnitelma ja hallinnollinen päätös oppilaskohtaisista tukitoimista.

Rovaniemen kasvun ja oppimisen tuen tiimi on merkittävässä roolissa tukea saavien lasten siirtymävaiheessa esiopetuksesta perusopetukseen. Kasvun ja oppimisen tuen asiantuntija, konsultoivat tuen asiantuntijat sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajat aloittavat siirtymävaiheeseen tukea tarvitsevien lasten kohdalla hyvissä ajoin esiopetusvuoden aikana. Konsultoivat tuen asiantuntijat käyvät tarvittaessa tutustumassa lapsiin esiopetusryhmissä marras-tammikuun aikana. Yhteistyötä tehdään osallistamalla myös lasta koskeviin palaveriin, joissa pohditaan lapsen koulun aloitusta ja tuen järjestämistä koulussa. Kasvun ja oppimisen tuen tiimin tavoitteena on löytää jokaiselle kouluun siirtyvälle lapselle mahdollisimman hyvät, lapsen edun mukaiset tukimuodot. Kasvun ja oppimisen tuen tiimi päättää yhteistyössä huoltajien kanssa esimerkiksi erityisluokkapaikoista maaliskuun loppuun mennessä.

Helmikuun aikana pidetään KOTU (koulutalokkaat) -palaverit. Niissä käydään lyhyesti läpi koulutalokkaiden tuen tarpeet tulevaa lukuvuotta ajatellen. KOTU-palaverin kutsuu koolle kasvun ja oppimisen tuen asiantuntija. Palaveriin osallistuvat rehtori/koulunjohtaja, alaluokkien erityisopettaja/erityisluokanopettaja, kuraattori, koulupsykologi sekä kasvun oppimisen tuen tiimistä varhaiskasvatuksen erityisopettaja, varhaiserityiskasvatuksen päällikkö, konsultoivat tuen asiantuntijat sekä kasvun ja oppimisen tuen asiantuntija. Tarkemmista lapsikohtaisista tiedonsiirtopalavereista sovitaan erikseen.

Paikallinen tarkennus päättyy

5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat osa esiopetuksen kaikkea toimintaa⁸⁵. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä⁸⁶. Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla pyritään ennaltaehkäisemään vahvempien tuen tarpeiden muodostumista toteuttamalla ryhmässä sellaisia opetusjärjestelyjä ja tukimuotoja, joista hyötyvät useat lapset. Näin tuetaan kaikkien lasten yhdenvertaista oikeutta oppimiseen ja turvataan lapsille sopivat opetuksen järjestämiseen ja oppimisen tuen tarpeisiin perustuvat järjestelyt.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat keskeinen osa esiopetuksen toimintakulttuuria, ja antavat edellytykset kaikkien lasten osallisuuteen, oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen. Opettajien ja muun henkilöstön osaaminen, moniammatillinen

⁸⁵ Perusopetuslaki 20 b §

⁸⁶ Perusopetuslaki 20 b §

yhteistyö sekä näiden kehittäminen ja johtaminen ovat oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen perusta.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan paikallisesti, ja ne kytkeytyvät suoraan sekä esiopetusryhmän että koko yhteisön tarpeisiin. Opettajien oman pedagogisen työn arvioinnista ja kehittämisestä määrätään tarkemmin luvussa 4.2. Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelua ja arviointia tulee johtaa toimipaikka- ja ryhmäkohtaisesti.

Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan esimerkiksi opetusryhmien muodostamista siten, että opettajan on mahdollista ottaa huomioon lapsiryhmän tarpeet ja vahvuudet. Opetusjärjestelyillä tarkoitetaan myös lasten moninaiset tarpeet ja edellytykset huomioon ottavaa opetusta, kuten eriyttämistä. Opetuksen eriyttämisen avulla otetaan huomioon paitsi tuen tarpeet, myös oppimisessaan pidemmällä olevat lapset, ja heille lisähaasteiden tarjoaminen. Kielitietoinen opetus on osa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä, ja sillä tuetaan lasten kielellistä kehitystä ja eri tiedon- ja taidonalojen käsitteiden ymmärtämistä ja oppimista. (kts. luku 4.3)

Esiopetuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan niin, että lasten oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Esiopetuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisten järjestelyjen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Pedagogisiin järjestelyihin lukeutuvat päivittäisten ja muiden säännöllisesti toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat ovat osa oppimisen edellytyksiä tukevia pedagogisia ratkaisuja. Niitä voivat olla puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää esiopetuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten työtapojen sekä menetelmien käyttöä sekä erilaisia eriyttämisen muotoja. Pedagogisilla järjestelyillä ja tarvittavien ryhmäkohtaisten apuvälineiden käytöllä pyritään siihen, että kaikki lapset pääsevät osaksi vertaisryhmän toimintaa.

Rakenteellisilla järjestelyillä mahdollistetaan tarvittaessa pedagogisten järjestelyiden toteuttaminen ryhmässä. Rakenteellisiin järjestelyihin kuuluu tilojen esteettömyyttä edistävien järjestelyjen toteuttaminen lapsiryhmän tarpeiden mukaisesti. Rakenteellisia järjestelyjä ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut, jotta esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Ryhmässä voi työskennellä esimerkiksi avustavaa, ryhmäkohtaista henkilöstöä. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että henkilöstöllä on riittävä osaaminen lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyen. Henkilöstön osaamista voidaan vahvistaa muun muassa täydennyskoulutuksen ja erityisopettajan antaman konsultaation avulla.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Perusopetuslaissa määritellään kolme ryhmäkohtaista tukimuotoa⁸⁷. Ne ovat yleinen tukiopeutus, opetuskielen tukiopeutus ja erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja on resursoitava ja annettava suunnitelmallisesti oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestämisen tarkoituksena on varhaisessa vaiheessa ja ennaltaehkäisevästi vastata lasten moninaisiin tuen tarpeisiin ryhmässä. Ryhmässä toteutettavat tukimuodot mahdollistavat myös vertaisoppimisen, osallisuuden ja osallistumisen esiopetuksen toimintaan. Tukimuotojen toteuttamisen edellytyksenä on opettajan, erityisopettajan ja muun henkilöstön yhteistyö ja yhteisesti rakentuva näkemys esiopetusryhmän ja ryhmään kuuluvien lasten tuen tarpeista.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestäminen ei edellytä lapsikohtaista arviota, suunnitelmaa tai hallintopäätöstä, vaan niiden toteuttaminen on suunniteltava osana esiopetuksen toimintaa⁸⁸. Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia riittävästä resursoinnista siten, että ryhmäkohtaisia

⁸⁷ Perusopetuslaki 20 b §

⁸⁸ HE 114/2024 vp, s. 57–58

tukimuotoja voidaan järjestää lasten tarpeiden mukaisesti. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja suunnitellaan tiedossa olevan tarpeen mukaisesti esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmassa. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamista tarkennetaan esiopetuksessa ilmenevien tarpeiden mukaisesti esiopetusvuoden aikana.

Opettajan antaman yleisen tukiopetuksen⁸⁹ tavoitteena on tukea lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Esiopetuksessa yleinen tukiopetus tarkoittaa esiopetusryhmän toiminnan eriyttämistä, ja sitä annetaan pääsääntöisesti joustavissa pienemmissä ryhmissä esiopetusryhmän lasten tuen tarpeiden mukaisesti. Yleinen tukiopetus kohdentuu ensisijaisesti oppimiskokonaisuuksiin. Yleistä tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti ja sitä annetaan niin usein, kuin on tarpeen. Sitä voidaan antaa myös ennakoivasti ja sillä voidaan vastata lasten sairaspöissaaloista johtuviin lyhytaikaisiin tuen tarpeisiin. Yleistä tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Yleistä tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja samanaikais- tai yhteisopetuksena. Opettajien yhteistyö yleisen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää.

Opettajan antaman opetuskielen tukiopetuksen⁹⁰ tavoitteena on lasten opetuskielen taidon vahvistaminen, mikä tukee lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Opetuskielen tukiopetus on kielitietoista opetusta. Opetuskielen tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti lasten tarpeiden pohjalta siten, että mahdollisimman moni lapsi voi hyötyä siitä. Opetuskielen tukiopetusta voidaan antaa samanaikais- tai yhteisopetuksena. Sitä annetaan osana esiopetuksen opetusta niin usein, kuin on tarpeen. Opetuskielen tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Opetuskielen tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja. Opettajien yhteistyö opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää. Opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan kielitietoisien sekä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen näkökulmat.

Erityisopettajan antamalla opetuksella muun opetuksen yhteydessä tarkoitetaan erityisopettajan antamaa ja erityispedagogiseen osaamiseen perustuvaa opetusta, joka tukee oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus. Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä kohdennetaan sellaisiin koko ryhmän tasolla havaittuihin tuen tarpeisiin ja vaikeuksiin, joihin voidaan vaikuttaa erityisopettajan samanaikais- tai yhteisopetuksena tarjotulla tuella ja opetuksella. Erityisopettajan antamaa opetusta muun opetuksen yhteydessä toteutetaan koko esiopetusryhmän kanssa, mutta se mahdollistaa opetuksen myös pienemmille lapsiryhmille. Ryhmien koko perustuu havaittuun tarpeeseen ja ryhmiä muodostetaan joustavasti.

Erityisopettaja voi antaa myös konsultaatiota, joka kohdentuu ryhmässä toimivalle opettajalle ja muulle henkilöstölle. Konsultaatio on neuvon kysymistä, opetushenkilöstön keskinäistä neuvottelemista ratkaisun löytämiseksi sekä erityisopettajan antamaa neuvontaa opettajalle tai henkilöstöön kuuluvalla henkilöllä lapsia tai opetusta koskevissa asioissa. Erityisopettajan konsultaatio voi liittyä myös esiopetusryhmässä toteutettavaan erityisopettajan antamaan opetukseen, ja konsultaatiolla vahvistetaan tällöin esimerkiksi opettajan ja henkilöstön osaamista tai sovitaan yhteisistä periaatteista samanaikais- ja yhteisopetusta koskien.

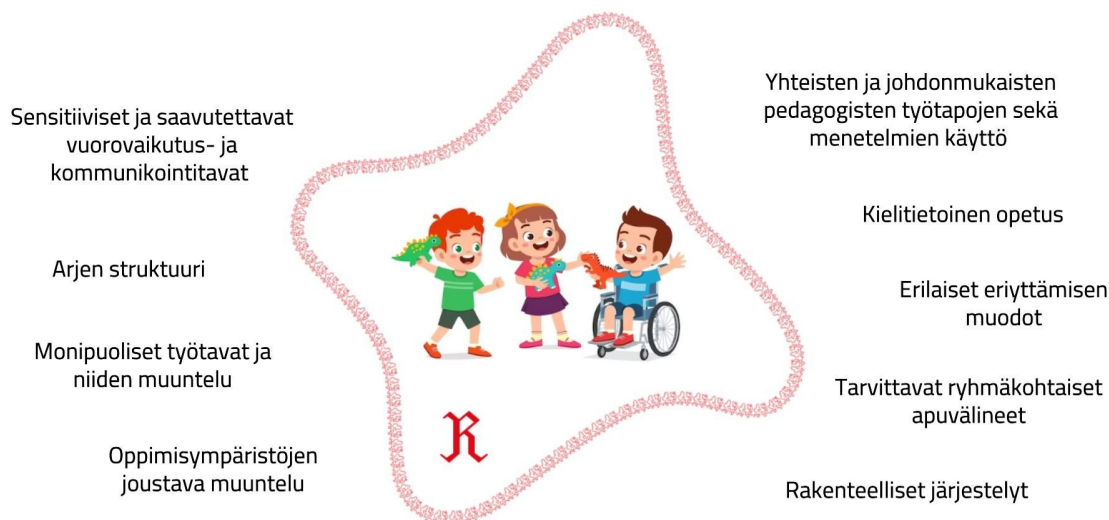

⁸⁹ Perusopetuslaki 20 b §

⁹⁰ Perusopetuslaki 20 b §

OPPIMISEN EDELLYTYKSIÄ TUKEVAT OPETUSJÄRJESTELYT

Lapsilla yhdenvertainen oikeus oppimisen ja osallistumisen tukeen kaikessa toiminnassa

Kuvio 9. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Rovaniemellä on henkilöstön tueksi tehty dokumentti oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä. Kuviossa 9 näkyy dokumentin toinen puoli.

5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen

Lapsella on oikeus saada lapsikohtaisia tukitoimia⁹¹ viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsikohtaisia tukitoimia annetaan yksilölliseen tarpeeseen perustuen ja säännöllisesti. Lapsi voi saada useampia lapsikohtaisia tukitoimia tuen tarpeidensa mukaisesti. Lapsikohtaisten tukitoimien yhteydessä lapsella on myös oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja.

Lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään tuen tarpeen arvioinnin ja tukea koskevan päätöksen perusteella lapsen etu huomioon ottaen ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen toimipaikassa⁹². Tukitoimien toteuttaminen kuvataan lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa⁹³.

Säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä toteutetaan lapsen esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä tai pienryhmässä. Säännöllinen erityisopettajan antama opetus on pitkäkestoista, esimerkiksi lukukauden tai -vuoden pituinen jakso.

Esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä toteutettaessa lähtökohtana erityisopettajan antaman opetuksen suunnittelemiselle ovat lapsen yksilölliset tarpeet. Kun erityisopettajan opetus annetaan pienryhmässä, tarkoitetaan pienryhmällä sellaista esiopetusryhmää, joka on muodostettu lapsikohtaisen tuen toteuttamiseksi ja erityisopettajan antaman opetuksen mahdollistamiseksi. Pienryhmän koko on paikallisesti määriteltävissä. Erityisopettajan antama opetus lapsikohtaisena tukitoimena voidaan toteuttaa myös yksilöopetuksena, jos se on lapsen tuen tarpeiden kannalta tarkoituksenmukaista.

Erityisopettajan opetus pienryhmässä toteutetaan kokoaikaisesti. Pienryhmä voi olla erityisryhmä tai pienennetty esiopetusryhmä, johon lapsi osallistuu esiopetuksen ajan.

91 Perusopetuslaki 20 c § (1090/2024)

92 Perusopetuslaki 20 c §

93 Perusopetuslaki 20 e § (1090/2024)

Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus.

Lapsikohtaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut ja apuvälineet mahdollistavat lapsen osallistumisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaiseen opetukseen.

Tulkitsemispalveluilla tarkoitetaan viittomakielellä tai muilla kommunikaatiomenetelmillä annettavia tulkitsemispalveluita. Oikeus tulkitsemispalveluun on lapsilla, joilla on kuulovamma, kuulonäkövamma tai puhevamma, ja jotka tarvitsevat palvelua esiopetukseen osallistumiseksi. Tulkitsemispalvelut järjestetään lapsen tarpeiden mukaan.

Lapsikohtaiset avustajapalvelut tulevat kyseeseen tilanteessa, jossa muut oppimista ja osallistumista tukevat järjestelyt ja ryhmäkohtainen avustava henkilöstöresurssi eivät tue lapsen yhdenvertaista osallistumista esiopetukseen. Lapsikohtainen avustaja tukee lapsen osallistumista ryhmän toimintaan yhdessä ryhmän muun henkilöstön kanssa. Avustaja voi esiopetustoiminnan aikana auttaa myös muita lapsia, jotta esiopetuksen opettaja voi opettaa lasta hänen yksilölliset tarpeensa huomioiden.

Apuvälineillä tarkoitetaan esiopetukseen osallistumisen edellyttämiä tarpeellisia apuvälineitä, joiden avulla tuetaan lapsen mahdollisuuksia oppia ja toimia esiopetusryhmässä opetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Opetukseen osallistumisen edellyttämät apuvälineet järjestetään lapsen tarpeiden mukaan hänen käyttöönsä ryhmä- ja henkilökohtaisesti. Apuvälineet ovat osa opetusvälineitä. On tärkeää, että lapsen kanssa työskentelevät voivat perehtyä opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat tarvittaessa lasta ja huoltajaa näiden käytössä. Lääkinnälliseen kuntoutukseen⁹⁴ tarvittavia apuvälineitä ei järjestetä lapsikohtaisena tukitoimena.

Lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisessa tulee tehdä opettajien ja esiopetusryhmän muun henkilöstön välistä yhteistyötä⁹⁵, ja se voi edellyttää erityisopettajan konsultaatiota. Tukitoimien suunnittelussa voidaan hyödyntää myös muiden asiantuntijoiden kuin esiopetuksen toimipaikan erityisopettajan konsultaatiota. Tästä päätetään opetuksen järjestäjän ohjeiden mukaisesti.

Monialaista yhteistyötä tehdään tarvittaessa lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tämä ei kuitenkaan ole edellytys tukitoimien toteuttamiselle.

Esiopetuksen henkilöstön on tehtävä monialaista yhteistyötä erityisesti silloin, kun lapsikohtaiset tukitoimet eivät tue lasta ja hänen kokonaistilannettaan riittävästi tai haastava tilanne olisi riski lapsen fyysiselle tai psyykkiselle terveydelle tai sosiaaliselle hyvinvoinnille. Lapsikohtaiset tukitoimet esiopetuksen henkilöstön toteuttamina kohdentuvat aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen eivätkä korvaa sosiaali- ja terveystyöpalveluja.

5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen omat mielipiteet on selvitettävä⁹⁶ ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsen huoltajille tai muulle lailliselle edustajalle on annettava mahdollisuus osallistua⁹⁷ lapsen tukitoimien tarpeen arviointiin.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa⁹⁸ on selvitettävä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarve, toteutetut opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot sekä mahdollisesti toteutetut lapsikohtaiset tukitoimet. Näiden perusteella arvioidaan, mitkä ovat lasta parhaiten tukevat tukitoimet. Arvioinnissa saa käsitellä ainoastaan tukitoimien suunnittelun ja toteuttamisen kannalta tarpeellista tietoa.

94 Terveydenhuoltolaki 29 § (1326/2010)

95 Perusopetuslaki 20 c §

96 Perusopetuslaki 20 d § (1090/2024)

97 Perusopetuslaki 20 d §

98 Perusopetuslaki 20 d §

Poissaolot tai opetuskielen oppimisen varhainen vaihe eivät voi lähtökohtaisesti olla peruste lapsikohtaiselle tuen tarpeelle. Käyttäytymisellä reagoivien lasten tukemiseksi käytetään ensisijaisesti ryhmäkohtaisia tukimuotoja. Lasta voidaan tukea myös lapsikohtaisilla tukitoimilla, jos se on lapsen edun mukaista.

Tuen tarpeen arvioinnista vastaa esiopetuksen opettaja⁹⁹. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat tekevät arviointia yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen tarpeen arviointiin.

Jos lapsen tuen tarpeen arviointi edellyttää monialaista osaamista, osallistuvat tukitoimien tarpeen arviointiin tarvittaessa lisäksi opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai muut asiantuntijat¹⁰⁰. Lapsen asioissa moniammatillista ja monialaista yhteistyötä tehdään aina ensisijaisesti perheen sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain¹⁰¹ mukaisten opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisten kanssa. Huoltajan suostumuksella lapsen tuen tarpeen arviointiin voidaan pyytää muita asiantuntijoita sosiaali- ja terveystieteiden¹⁰². Monialainen yhteistyö tukee lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioimista. Monialainen yhteistyö tai lääketieteellisen lausunnon tai tarkan diagnoosin saaminen päätöksen liitteeksi ei ole edellytys tuen suunnittelulle, toteuttamiselle tai tukea koskevan päätöksen tekemiselle.

Jos lapsi on varhaiskasvatuksessa saanut pedagogisia, rakenteellisia tai hoidollisia tuen muotoja¹⁰³ tai tukipalveluita¹⁰⁴, näiden toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto huomioidaan arvioitaessa lapsikohtaisten tukitoimien tarvetta esiopetuksessa. Mikäli lapsi on saanut tulkintapalveluita tai apuvälineitä varhaiskasvatuksessa, ja tarve jatkuu lapsen siirtyessä esiopetukseen, nämä lapsikohtaiset tukitoimet voidaan aloittaa ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista. Mikäli lapsi on saanut säännöllistä tai kokoaikaista erityisopettajan antamaa opetusta tai lapsikohtaista avustamispalvelua varhaiskasvatuksessa, ja tukipalvelu on vastannut lapsen tarpeita ja on lapsen edun mukainen, voidaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi aloittaa jo ennen esiopetuksen alkamista.

5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuen on laadittava tuen toteuttamista koskeva suunnitelma¹⁰⁵. Suunnitelman laatii esiopetuksen opettaja¹⁰⁶. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat valmistelevalle suunnitelman yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä lapsen ja huoltajan tai lapsen muun laillisen edustajan kanssa¹⁰⁷. Suunnitelma voidaan kuitenkin laatia ilman huoltajan myötävaikutusta, mikäli huoltaja näin valitsee.

Suunnitelmasta on käytävä ilmi

- lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuvat tarvittavat lapsikohtaiset tukitoimet
- perustelut siitä, miksi lapsikohtaisia tukitoimia tarvitaan tai ei tarvita
- mahdolliset muut tiedot ja selvitykset, joita tuen tarpeen arvioinnissa on hyödynnetty
- miten lapsikohtaisia tukitoimia toteutetaan
- miten lapsikohtaisten tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan¹⁰⁸.

99 Perusopetuslaki 20 d §

100 Perusopetuslaki 20 d §

101 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

102 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

103 Varhaiskasvatustalaki 15 b § (1183/2021)

104 Varhaiskasvatustalaki 15 c § (1183/2021)

105 Perusopetuslaki 20 e §

106 Perusopetuslaki 20 e §

107 Perusopetuslaki 20 e §

108 Perusopetuslaki 20 e §

Lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioidaan oppimista ja esiopetukseen osallistumista tukevat pedagogiset ja rakenteelliset järjestelyt ryhmässä. Tukitoimien toteuttamista suunniteltaessa ja toteutumista arvioitaessa otetaan huomioon lapsen ajatukset ja näkemykset.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä tukea koskevaa päätöstä. Tukea koskeva päätös tehdään suunnitelluista tukitoimista.

Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyttä on arvioitava¹⁰⁹ tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuoden aikana, lapsen tuen tarpeiden mukaisesti. Tätä useammin se on tarkistettava, jos lapsen tarpeet sitä edellyttävät.

Mikäli lapsi on saanut lapsikohtaisia tukitoimia esiopetuksessa, tuen toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto otetaan huomioon lapsen siirtyessä perusopetukseen. Mikäli lapsella on esiopetuksessa ollut käytössä henkilökohtaisia apuvälineitä, hän on saanut lapsikohtaisia tulkitsemis- tai avustajapalveluita tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti pienryhmässä, tämä tulee huomioida lapsen siirtyessä perusopetukseen. Oppilaskohtaisten tukitoimien tarve arvioidaan siirtymävaiheessa ja tuen toteuttaminen suunnitellaan yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Perusopetuksessa oppilaalle laaditaan tuen toteuttamista koskeva suunnitelma ja tehdään tukea koskeva päätös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti¹¹⁰.

Monialainen yhteistyö ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten kanssa lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnissa voi tukea lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemista. Yhteistyö ei ole kuitenkaan edellytys tukitoimista tehtävän päätöksen tekemiselle. Lausunnosta voi olla apua opetuksen järjestäjälle päätöksen tekemisessä. Esiopetuksen henkilöstön antama tuki kohdentuu aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen, eikä päätös voi perustua ainoastaan psykologiseen tai lääketieteelliseen arvioon. Opetuksen järjestäminen ja lapsikohtaiset tukitoimet eivät korvaa sellaisia palveluja, joista järjestämismvastuussa on opetuksen järjestäjän sijasta jokin muu taho, kuten hyvinvointialue.

5.3.3. Tukea koskeva päätös

Opetuksen järjestäjän on tehtävä kirjallinen hallintopäätös¹¹¹ lapselle annettavista lapsikohtaisista tukitoimista. Päätös tulee tehdä ilman viivytystä, kun tarve lapsikohtaisille tukitoimille on arvioitu ja suunnitelma tukitoimien toteuttamisesta tehty. Hallintopäätösmenttelystä noudatetaan hallintolakia¹¹².

Opetuksen järjestäjän tulee kuulla lasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa ennen hallintopäätöksen tekemistä hallintolain mukaisesti¹¹³. Kuuleminen voidaan toteuttaa joko kirjallisesti tai suullisesti. Opetuksen järjestäjä voi tehdä myönteisen tai kielteisen päätöksen. Päätös on perusteltava hallintolain mukaisesti¹¹⁴. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä tuen tarpeen arviointiin ja suunnitelmaan liittyvät seikat ja mahdolliset muut selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Hallintopäätöstä ei ole tarpeen tehdä, jos huoltajan tai muiden luvussa 5.1 mainittujen henkilöiden aloitteesta huolimatta lapsi ei tuen tarpeen arvioinnin perusteella¹¹⁵ tarvitse lapsikohtaisia tukitoimia, ja tuen tarpeen arviointiin osallistuneet ovat asiasta yksimielisiä. Kielteinen tukea koskeva hallintopäätös tehdään, jos huoltaja sitä vaatii lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnista huolimatta. Jos lapsikohtaisille tukitoimille ei ole tuen tarpeen arvioinnin perusteella lainkaan tarvetta, yksityiskohtaista suunnitelmaa lapsikohtaisen tuen toteuttamisesta ei tarvitse tehdä.

109 Perusopetuslaki 20 e §

110 Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

111 Perusopetuslaki 20 f § (1090/2024)

112 Hallintolaki

113 Hallintolaki 34 §

114 Hallintolaki 45 §

115 Perusopetuslaki 20 d §

Lapsella ja huoltajalla on oikeus saada asiasta hallintolaissa hallintopäätökselle asetetut vaatimukset täyttävä päätös, johon he voivat hakea oikaisua¹¹⁶. Hallintopäätös lapsikohtaisista tukitoimista voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana¹¹⁷. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.

Hallintopäätöksessä on määrättävä lapsikohtaisista tukitoimista lapsen tuen tarpeen arvioinnin ja sen perusteella laaditun tuen toteuttamista koskevan suunnitelman mukaisesti¹¹⁸. Päätöksessä päätetään lapsen tuen tarpeen mukaisesti seuraavista asioista:

- säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä
- kokoaikainen erityisopettajan antama opetus pienryhmässä
- tulkitsemispalvelut
- avustajapalvelut
- apuvälineet

Päätös sisältää vain ne perusopetuslain¹¹⁹ mukaiset lapsikohtaiset tukitoimet, joita lapsikohtaisen tuen toteuttaminen edellyttää. Päätöksessä ei kuvata suunnitelmaa lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisesta.

Jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestä lapsikohtaisia tukitoimia, päätöksen silloin tekee opetuksen järjestäjän esityksestä lapsen asuinkunta¹²⁰.

Rovaniemellä varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittävyden ja lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman kirjaamisesta ja tukea koskevan päätöksen vireillepanosta. Mahdolliset lääketieteelliset lausunnot liitetään huoltajan luvalla lapselle annettavien lapsikohtaisten tukitoimien päätöksen teon tueksi. Hallintopäätöksen lapselle annettavista lapsikohtaisista tukitoimista laatii sivistyspalveluiden delegointimatriisissa määrätty viranhaltija.

5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö

Esiopetus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista opetusta, kasvatususta sekä tarvitsemaansa tukea. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

116 Perusopetuslaki 42 § (959/2015) ja Hallintolaki 46 § (581/2010)

117 Perusopetuslaki 20 f §

118 Perusopetuslaki 20 e §

119 Perusopetuslaki 20 c §

120 Perusopetuslaki 20 f §

5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu, kun lapsi tarvitsee tukea oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille kerrotaan oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä, sekä lapsen oikeudesta ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin ja tarvittaessa lapsikohtaisiin tukitoimiin.

Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitykseensä sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä otetaan huomioon.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan, kun lapsella ilmenee oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen liittyviä tuen tarpeita tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajille kerrotaan, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun¹²¹. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhoollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso Opiskeluhoolto luku 6).

5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö

Esiopetuksessa tehdään sekä moniammatillista että monialaista yhteistyötä. Moniammatillista yhteistyötä on esiopetuksen eri ammattiryhmien yhteistyö, joka yhdistää eri ammattiryhmien tiedot ja taidot. Moniammatillinen yhteistyö on keskeistä lapselle sopivien oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen sekä ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi.

Monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan eri hallinnonalojen ammattilaisten yhteen kokoavaa ja niiden rajat ylittävää toimintaa ja yhteistyötä. Yhteistyötä tehdään ensisijaisesti opiskeluhoollon palvelujen ammattilaisten (ml. lastenneuvola) kanssa. Muita keskeisiä yhteistyötahoja ovat muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, kuten terapiapalvelut kasvatus- ja perheneuvonta sekä lastensuojelu. Mikäli lapsella on esimerkiksi terveydentilasta, sosiaalisista olosuhteista tai muusta syystä johtuen elämässä tilanne, joka vaikuttaa hänen oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen, esiopetuksen henkilöstö tekee suunnitelmallista monialaista yhteistyötä. Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tiedonsiirtoa koskevia säännöksiä¹²².

Lapsi saattaa tarvita esiopetuksen aikana pitkäaikaissairauden hoitoon, lääkitykseen ja/tai ruokavalioon liittyviä järjestelyjä. Terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi esiopetuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Esiopetuksen toimipaikassa tehdään tarvittaessa monialaista yhteistyötä liittyen terveydenhuollon järjestämään ja toteuttamaan lääkinnälliseen kuntoutukseen ja apuvälineiden käyttöön. Esiopetuksen henkilöstö ei vastaa lapsen kuntoutuksen toteuttamisesta, mutta tekee tarpeen mukaista yhteistyötä lasta kuntouttavien ammattilaisten kanssa. Yhteistyössä tulee sopia selkeästi vastuut ja periaatteet, miten lapsen kuntoutuksen toteutus yhteensovitaan esiopetuksen järjestämisen kanssa. Kuntoutuksen järjestelyissä tulee huomioida aina lapsen etu.

121 HE 114/2024 vp, s. 12

122 Perusopetuslaki 40 § ja 41 §

5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä

5.5.1. Pidennetty ja varhennettu oppivelvollisuus

a) Pidennetty oppivelvollisuus (voimassa 31.7.2026 saakka)

Jos perusopetuslaissa tarkoitetulle perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta aikaisemmin¹²³. Oppivelvollisuus päättyy¹²⁴, kun oppivelvollinen täyttää 18 vuotta tai kun oppivelvollinen on tätä ennen hyväksytysti suorittanut toisen asteen tutkinnon.

Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta¹²⁵. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden¹²⁶ piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta¹²⁷ tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Pidennetyn oppivelvollisuuden päätöksen saaneelle lapselle tulee tehdä erityisen tuen päätös¹²⁸. Päätös erityisestä tuesta ja erityisen tuen henkilökohtainen opetuksen järjestämisestä koskeva suunnitelma (HOJKS) ovat voimassa siihen saakka, kunnes ne on tarkistettu perusopetuslain 4 a luvun mukaisesti 31.8.2026 mennessä. Erityisen tuen päätöksessä¹²⁹ tulee päättää lapsen tarpeen mukaisesti erityisopettajan opetuksesta, ja lisäksi päätetään tarpeen mukaan tulkitsemis- ja avustajapalveluista ja apuvälineistä.

b) Varhennettu oppivelvollisuus (voimassa 1.8.2026 alkaen)

Varhennetun oppivelvollisuuden tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisvalmiuksia niin, että hänellä on mahdollisuus oppia ja kehittyä täyteen potentiaaliinsa. Esiopetuksen alkamista varhennetaan ja oppivelvollisuus alkaa vuotta säädettyä aikaisemmin¹³⁰, jos lapsen arvioidaan tarvitsevan enemmän aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi oppimiskykyyn ja kokonaiskehitykseen vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi. Tällöin lapselle tehdään päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta¹³¹.

Vamma voi tarkoittaa esimerkiksi näkö- tai kuulovammaisuutta, kehitysvammaisuutta, vaikeita kehityshäiriöitä tai laaja-alaisia oppimisen vaikeuksia. Mikäli lapsella on pitkäaikaissairaus, joka vaikuttaa lapsen kognitiivisiin taitoihin ja toimintakykyyn, voi se olla syy varhennettuun oppivelvollisuuteen. Sellainen pitkäaikaissairaus, joka ei vaikuta lapsen oppimiskykyyn, voidaan huomioida oppimisen edellytyksiä tukevalla opetusjärjestelyillä, kuten avustajan työskentelyllä ryhmässä. Tällöin varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätökselle ei ole perusteita. Toimintakyvyn rajoite tarkoittaa päivittäiseen selviytymiseen, osallisuuteen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, jotka aiheuttavat lapselle osallisuuden esteitä tai laajoja avun ja tuen tarpeita.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna kuin lapsi täyttää 6 vuotta, ja hänellä on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää

123 Oppivelvollisuuslaki 2 §

124 Oppivelvollisuuslaki 2 §

125 Perusopetuslaki 26 a §

126 Perusopetuslaki 9 §

127 Oppivelvollisuuslaki 2 §

128 Laki oppivelvollisuuslain muuttamisesta (1091/2024) siirtymäsäännös

129 Perusopetuslaki 17 §

130 Oppivelvollisuuslaki 2 §

131 Oppivelvollisuuslaki 2 §, varhennetun oppivelvollisuuden mukaisia päätöksiä voi valmistella 1.10.2025 alkaen ja päätökset voi ratkaista 1.8.2026-31.8.2026 välillä

viisi vuotta¹³². Tällöin esiopetus voi kestää kaksi vuotta lapsen ollessa 5- ja 6-vuotias. Lapsen tulee osallistua esiopetukseen, joka kuuluu oppivelvollisuuteen¹³³.

Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista. Jos lapsi ei ole varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa, varhennetusta oppivelvollisuudesta päättää lapsen asuinkunta. Päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta voidaan tehdä myös huoltajan aloitteesta. Päätös tehdään lapsen ollessa varhaiskasvatus- tai esiopetusikäinen. Päätöstä ei voi tehdä perusopetuksen alkamisen jälkeen.

Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Arvioitaessa varhennetun oppivelvollisuuden tarvetta lapselle, tulisi vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista, jotta saadaan kokonaiskuva lapsen tuen tarpeista ja oppimisen edellytyksistä. Yhteistyö on tärkeää, jotta lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen muodostaa lapsen edun mukaisen jatkumon.

Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa hallintopäätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Päätöksenteon kannalta olennaista on, että lausunnosta tai selvityksestä käy ilmi, miksi lapsi hyötyisi varhennetusta oppivelvollisuudesta. Päätöstä tehtäessä voidaan myös hyödyntää terveydenhuollon kanssa yhteisesti aiemmin tai arvioinnin aikana muodostettua näkemystä lapsen tilanteesta. Päätös tehdään aina perustuen lapsen tilanteen kokonaisarviointiin, hänen vahvuuksiinsa ja yksilöllisen tuen tarpeisiinsa. Varhennettua oppivelvollisuutta koskeva hallintopäätös tulee perustella ja mahdollinen lausunto tai muu vastaava selvitys liitetään päätökseen.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneelle lapselle tulee tehdä tukea koskeva päätös¹³⁴, joka tehdään lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin¹³⁵ ja lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman¹³⁶ mukaisesti. Tukea koskevassa päätöksessä päätetään tarvittavista lapsikohtaisista tukitoimista, ja tukitoimiin tulee sisältyä joko säännöllinen erityisopettajan opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä tai kokoaikainen erityisopettajan opetus pienryhmässä.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen

Kun lapsella on varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätös ja tuen tarve jatkuu perusopetuksessa, lapsen opetus järjestetään siten, että oppilaalla on oikeus perusopetuksessa aloittaessaan oppilaskohtaisiin tukitoimiin ja tarvittaessa perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiseen. Jos oppilaskohtaisten tukitoimien ja perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen ovat riittämättömiä ja lapsi ei oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi kykene perusopetuksessa opiskelemaan oppiaineita, opetus voidaan järjestää toiminta-alueittain.

Esi- ja perusopetuksen henkilöstö tekee moniammatillista ja monialaista yhteistyötä, kun arvioidaan perusopetukseen siirtyvän varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen lapsen opetuksen järjestämistä ja tukitoimia perusopetuksessa. Tällöin hyödynnetään mahdollisia varhennettua oppivelvollisuutta varten annettuja lausuntoja tai muuta lapsen tilanteen arvioimisen tueksi jo aiemmin tehtyä tai arvioinnin yhteydessä tehtävää yhteistyötä terveydenhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Arvioitaessa opetuksen järjestämistä perusopetuksessa tulee lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista lapsen kokonaistilanteen ymmärtämiseksi. Perusopetuksen järjestämistä ja oppilaskohtaisia tukitoimia koskeva arviointi perustuu arvioon oppimäärän tavoitteista suoriutumisen ja

132 Perusopetuslaki 26 a §

133 Oppivelvollisuuslaki 3 §

134 Perusopetuslaki 20 f §

135 Perusopetuslaki 20 d §

136 Perusopetuslaki 20 e §

opetukseen osallistumisen edellyttämien tukitoimien tarpeesta ja opetuksen järjestämisen tarkoituksenmukaisuudesta. Tietty lääketieteellinen diagnoosi ei automaattisesti tarkoita tiettyjen tukitoimien toteuttamista tai päätöstä perusopetuksen järjestämisestä oppilaalle oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella¹³⁷. Arviointiin perustuvaa tukea koskevaa päätöstä ei tehdä ainoastaan lääketieteelliseen arvioon pohjautuen, koska perusopetuksessa opetushenkilöstön tuki kohdentuu aina oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseen ja tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle oppilaalle opetussuunnitelman tavoitteiden ja perusopetuksen oppimäärän saavuttaminen sekä opetukseen osallistuminen.

Varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätöksen saaneen lapsen perusopetuksen aloitusta myöhennetään vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten (kts. luku 5.5.5). Tällainen syy voi olla esimerkiksi se, että lapsi ei ole sairaudesta johtuen osallistunut lainkaan tai juuri lainkaan esiopetukseen, ja esiopetukseen osallistumisen katsotaan olevan lapsen edun mukaista.

Paikallinen tarkennus alkaa

Varhennettu oppivelvollisuus (voimassa 1.8.2026 alkaen)

Hakemukseen liitetään ajantasainen selvitys sekä mahdollinen lääketieteellinen tai psykologinen lausunto, josta käy selkeästi ilmi, miksi lapsi hyötyy varhennetusta oppivelvollisuudesta. Hallintopäätöksen varhennetusta oppivelvollisuudesta laatii sivistyspalveluiden delegointimatriisissa määrätty viranhaltija.

Paikallinen tarkennus päättyy

5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen sairaalaopetus

Lapsen vakava sairaus tai vaikea elämäntilanne edellyttää erityistä pohdintaa esiopetuksen järjestämisessä ja tarvittavan tuen suunnittelussa. Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen esiopetus järjestetään ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹³⁸. Sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on kuitenkin velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle lapselle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista.

Hoidosta vastaavan sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevalle lapselle esiopetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua. Sairaalaopetusta tulee järjestää, jos esiopetusta ei muutoin pystytä järjestämään lapsen edun mukaisesti.

¹³⁷ Perusopetuslaki 20 i § (1090/2024), voimaan 1.8.2026

¹³⁸ Perusopetuslaki 4 a § (1090/2024)

Myös kunnat, joissa sijaitsee erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voivat järjestää sairaalaopetusta erikoissairaanhoidossa olevalle lapselle.

Hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta ja lapsen opetuksen järjestäjä sekä lapsen kotikuntalain mukainen kotikunta taikka kotikunnattoman lapsen asuinkunta sopivat yhdessä lapsen esiopetuksen järjestämisestä¹³⁹. Esiopetuksen järjestämisestä on kuultava lasta, hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaa sekä lapsen opetuksen järjestäjää ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisia. Jos lapsen opetuksen järjestäjä on eri kunta kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa on kuultava¹⁴⁰. Jos yhteisymmärrykseen ei päästä, hallintopäätöksen tekee sairaalan sijaintikunta¹⁴¹.

Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan on varsinaisen sairaalaopetuksen lisäksi järjestettävä konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹⁴². Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu kohdennetaan ensisijaisesti opettajille, sillä konsultaatiolla tarkoitetaan ammattilaisten ja asiantuntijoiden välistä neuvottelua ratkaisun löytämiseksi tai neuvon saamiseksi.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tehtävänä on tarjota henkilöstölle konsultatiivista tukea lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Palvelua järjestetään sellaisissa tilanteissa, joissa tarvitaan vaativaa monialaista osaamista ennaltaehkäisevien tai korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi tai tekemiseksi muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevien lasten esiopetukseen¹⁴³. Konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua on järjestettävä myös muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidon potilaana jo olevien lasten opetuksen järjestämiseen.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tarkoituksena on vahvistaa opettajien ja muun henkilöstön osaamista ja vahvistaa varhaista tukea osana esiopetuksen toimintakulttuuria. Lisäksi konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu vahvistaa sairaalaopetuksen ja esiopetuksen henkilöstön moniammatillisen ja monialaisen yhteistyön rakenteita. Oikea-aikaisella palveluiden antamisella lapsen omassa esiopetusryhmässä voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja tukea esiopetukseen osallistumista.

Opetuksen järjestäjän tulee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan kanssa moniammatillisessa yhteistyössä sopia konsultatiivisesta sairaalaopetuspalvelusta ja järjestää siirtymisen kannalta välttämätön tuki esiopetuksen järjestämiseksi¹⁴⁴. Mikäli opetuksen järjestäjä on muu kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta tai ilman kotikuntaa olevan lapsen asuinkunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa tulee kuulla. Sairaalaopetuksen päättyessä lapsi jatkaa siinä esiopetuksen toimipaikassa, johon hän kuului ennen sairaalaopetuksen järjestämistä.

Paikallinen osuus alkaa

139 Perusopetuslaki 4 a §

140 Perusopetuslaki 4 a §

141 Perusopetuslaki 4 a §

142 Perusopetuslaki 4 a §

143 Perusopetuslaki 4 a §

144 Perusopetuslaki 4 a §

Sairaalaopetus

Rovaniemellä sijaitsevassa Neljäntuulen koulussa tarjotaan sairaalaopetusta Lapin hyvinvointialueen esi- ja peruskouluikäisille lapsille. Sairaalaopetuksen järjestäjä on Rovaniemen kaupunki.

Sairaalaopetuksessa tehdään tiivistä monialaista yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Yhteistyötahoja ovat lasten- ja nuorisopsykiatria sekä muu erikoissairaanhoidon, opiskelu- ja kouluterveydenhuolto, perusterveydenhuolto, lastenneuvola, vammaispalvelut, perheneuvola ja sosiaalitoimi.

Sairaalaopetuksen oppilaaksiotossa Rovaniemellä noudatetaan seuraavia käytänteitä:

Erikoissairaanhoidon osastolla oleva esi- ja peruskouluikäinen oppilas on oikeutettu sairaalaopetuspaikkaan. Mikäli esiopetuksessa oleva oppilas tarvitsee sairaalaopetuksen avo-oppilaspaikkaa, tehdään tästä päätös tiiviissä monialaisessa yhteistyössä. Valinnoista päättävään työryhmään kuuluu edustaja lasten- tai nuorten psykiatrialta, sairaalakoululta sekä sivistys ja hyvinvointipalveluista kasvun- ja oppimisen tuen tiimin jäsen.

Yhteistyökäytännöt lapsen siirtyessä sairaalaopetukseen

Sairaalakoulujakson aikana lapsen oma esiopetusryhmä ja sairaalakoulu tekevät tiivistä yhteistyötä esiopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Lapsella on omassa esiopetusryhmässä vastuupettaja. Sairaalaopetuksessa noudatetaan Rovaniemen kaupungin esiopetussuunnitelmaa. Lasta koskevat asiakirjat tehdään tarvittavilta osin yhteistyössä oman esiopetusryhmän vastuupettajan kanssa. Hallinnollisissa päätöksissä noudatetaan Rovaniemen kaupungin ohjeistuksia.

Ennen sairaalakouluun ohjautumista lapsen olisi tullut saada monialaista pedagogista ja opiskeluhuollollista tukea oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen (Perusopetuslaki 20 a-d § ja opiskeluhoitolaki 5 §). Yhteistyössä tulee hyödyntää lapsen oman esiopetusyksikön opiskeluhuollon palveluja. Yhteistyöhön tulee kutsua myös muita lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta olennaisia toimijoita, mikäli lapsella on tällaisia hoito- ja tukikontakteja olemassa.

Sairaalaopetusjakson aikaisesta seurannasta ja kontaktista sovitaan lapsen oman esiopetusryhmän vastuupettajan kanssa. Sairaalaopetusjakson aikana oppilas on oikeutettu opiskeluhuollon palveluihin. Sairaalakoululle on nimetty omat em. palveluiden työntekijät, jotka tekevät sairaalakoululla yksilöllistä ja yhteisöllistä opiskeluhoitotyötä.

Yhteistyökäytännöt sairaalaopetusjakson päättyttyä

Lapselle suunnitellaan tarvittavat tukitoimet yhteistyössä sairaalakoulun ja lapsen oman esiopetusyksikön kanssa. Yhteistyötä tehdään tilannekohtaisesti lapsen oman esiopetusyksikön opiskeluhuollon työntekijöiden sekä muiden lapsen oppimista ja hyvinvointia tukevien toimijoiden kanssa. Jakson päättyttyä yhteistyöhön kuuluu tarvittaessa sairaalaopetushenkilöstön toteuttama konkreettinen niveltäminen sekä jatkoseuranta.

Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan on järjestettävä toiminta-alueensa kunnille konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua oppilaan omassa koulussa tai esiopetusyksikössä. Tätä palvelua hyödynnetään, kun oppilaalle suunnitellaan tai toteutetaan vaativia monialaisia ennaltaehkäiseviä tai korjaavia toimenpiteitä. Palvelua on järjestettävä myös muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidon potilaana olevien oppilaiden opetuksen järjestämiseen.

Konsultaatiolla tarkoitetaan yleisesti ammattilaisten ja asiantuntijoiden välistä neuvottelua ratkaisun löytämiseksi tai neuvon saamiseksi, joten konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu kohdentuu ensisijaisesti opettajille. Myös oppilaan huoltaja, hoito tai sosiaalitoimi voivat pyytää oppilaan esiopetusyksikköä aloittamaan konsultaatioprosessin. Ennen pyynnön lähettämistä sairaalakouluun, se käsitellään omassa esiopetusyksikössä monialaisesti. Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu toteutetaan yhteistyössä sairaalaopetuksen, Rovaniemen kasvun ja oppimisen tuen palveluiden sekä Lapin hyvinvointialueen kanssa.

Konsultoiva sairaalaopettaja tekee tiivistä yhteistyötä kaikkien lasten ja nuorten hyvinvointia tukevien toimijoiden kanssa. Konsultoiva sairaalaopettaja voi olla mukana lakisääteisissä siirtymis- ja palautuskonsultaatioissa yhdessä sairaalaopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Paikallinen osuus päättyy

5.5.3. Muut opetuspalvelut

Lapsi voi saada esiopetuksen aikana myös muita opetuspalveluita, mikäli lapsi tarvitsee niitä esiopetukseen osallistumisen tueksi. Muut opetuspalvelut ovat lapselle maksuttomia palveluja¹⁴⁵ vastaavalla tavalla kuin tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet. Muiden opetuspalveluiden järjestämistavasta päättää opetuksen järjestäjä, ja palvelun järjestämisestä tehdään hallintolain mukainen päätös.

Paikallinen tarkennus alkaa

Myllärin koulu/ Elmerikoulut

Myllärin koulu on Rovaniemellä toimiva erityiskoulu, jossa annetaan vaativaa monialaista tukea. Myllärin koulu on osa Elmeri-kouluverkostoa. Elmeri-kouluja sijaitsee eri puolella Suomea erityishuollon palvelujen yhteydessä tai fyysisesti lähellä palveluja. Myllärin koulussa annetaan esi- ja perusopetusta lapsille ja nuorille, joilla on kehitysvammaisuutta sekä autismin kirjoa tai psykososiaalisen tuen tarvetta tai monivammaisuutta. Opetus etenee pääasiassa toiminta-alueittain ja on strukturoitua.

Oppimis- ja ohjauskeskus VALTERI

Rovaniemen kaupunki ostaa tarvittaessa konsultaatiopalveluja oppimis- ja ohjauskeskus Valterilta. Nämä palvelut perustuvat aina erilliseen sopimukseen tai hallintopäätökseen.

Paikallinen tarkennus päättyy

¹⁴⁵ Perusopetuslaki 31 §

5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä

Lapsen esiopetus voidaan järjestää osittain toisin kuin perusopetuslaissa ja -asetuksessa¹⁴⁶ säädetään ja määrätään, jos se on perusteltua lapsen terveydentilaan liittyvästä syystä. Esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairaus voi estää tai vaikeuttaa lapsen osallistumista esiopetuksessa järjestettävään opetukseen. Esiopetukseen osallistumisajan lyhentäminen tai esiopetuksen poikkeava järjestäminen ei ole mahdollista ilman päätöstä esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä. Hallintopäätös tulee tehdä aina, jos poikkeaminen ei ole tilapäinen tai vähäinen.

Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti. Päätös voidaan tehdä vain lapsen tilanteesta johtuvilla, terveydentilaan liittyvillä syillä. Terveydentilan arvioivat terveydenhuollon ammattilaiset. Hallintopäätöstä varten tarvitaan asiantuntijalausunto esiopetukseen osallistumiseen vaikuttavasta tilanteesta, joka liitetään huoltajan hakemukseen. Koska kysymyksessä on opetuksen järjestäjän päätös, tulee päätöksen tekijän aina arvioida lapsen kokonaistilanne myös pedagogisesti eli miten lapsen oikeus esiopetukseen mahdollistuu. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä tehdään aina tapauskohtaisesti yksittäisen lapsen tilanteen perusteella. Päätöksen on oltava lapsen edun mukainen.

Esiopetuksen poikkeavaa järjestämistä koskevassa päätöksessä on yksilöitävä, miten lapsen esiopetus poikkeaa perusopetuslaissa, -asetuksessa ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa säädetystä ja/tai määrätyistä. Päätöksessä tulee käydä ilmi päätöksen voimassaoloaika. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä on voimassa määräjän, enintään lukuvuoden. Jos lapsen saama esiopetuksen määrä alittaa esiopetuksen vähimmäistuntimäärän 700 tuntia tai jos päätös koskee esiopetuksen järjestämispaikkaa, ratkaisun toimivuutta tulee säännöllisesti arvioida. Kaikki päätöksessä päätetyt asiat tulee perustella.

Paikallinen tarkennus alkaa

Huoltaja toimittaa hakemuksen lapsen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti liitteineen varhaiskasvatusyksikön johtajalle. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja yksikön johtaja arvioivat lapsen kokonaistilannetta myös pedagogisesti, jotta lapsen oikeus esiopetukseen mahdollistuu. Arviointi saatetaan tiedoksi hallintopäätöksen tekijälle. Hallintopäätöksen lapsen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti laatii sivistyspalveluiden delegointimatriisissa määrätty viranhaltija.

Paikallinen tarkennus päättyy

5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen

Lapsen perusopetuksen aloittamista voidaan myöhentää vuodella¹⁴⁷, jos se on lapsen edun mukaista. Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin. Hakemukseen tulee liittää psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys. Opetuksen järjestäjä tekee myönteisen tai kielteisen hallintopäätöksen. Päätös tulee perustella, ja psykologiset ja mahdolliset lääketieteelliset selvitykset liitetään päätökseen.

Hallintopäätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tulee tehdä vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten. Päätöstä ei voi tehdä esimerkiksi siitä syystä, että perusopetuksessa ei olisi mahdollisuutta vastata lapsen oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeeseen. Päätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tehdään ennen kuin lapsi aloittaa perusopetuksessa.

Kun lapsen perusopetuksen aloitusta on myöhennetty vuodella, lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen vielä yhden esiopetusvuoden ajan.

Paikallinen tarkennus alkaa

Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen

Lapsen perusopetuksen aloittamista voidaan myöhentää vuodella, jos se on lapsen edun mukaista. Päätös tehdään perustellusta syystä ja tarkoin harkiten. Prosessi lähtee liikkeelle lapsen esiopetusvuoden aikana varhaiskasvatuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyöllä. Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen. Hakemukseen tulee liittää psykologinen tai tarvittaessa lääketieteellinen selvitys/lausunto. Koulun aloituksen myöhentämisestä tehdään hallintopäätös ennen kuin lapsi aloittaa perusopetuksessa. Hallintopäätöksen tekee sivistyspalveluiden delegointimatriisissa määrätty viranhaltija.

Paikallinen tarkennus päättyy

5.6. Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden luku 5 lisätään paikalliseen opetussuunnitelmaan sellaisenaan, ja siihen lisätään paikallisesti päätettävät asiat alla olevan mukaisesti.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan:

- Luvun 5.1 osalta
 - Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset käytännöt ja vastuut

¹⁴⁷ Perusopetuslaki 27 §

- Päiväkodin johtajan tai rehtorin vastuut tuen toteuttamisessa
- Lukuvuosisuunnitelman rakenne tuen järjestämisen osalta sekä laatimisen ja tarkentamisen periaatteet ja vastuut
- Toiminta siirtymävaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytännöt ja vastuut
- Esiopetuksen ja esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen tuen yhteensovittamisen paikalliset käytännöt
- Luvun 5.2 osalta
 - Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden toteuttaminen, yhteistyörakenteet ja vastuut järjestäjä-, toimipaikka- ja ryhmätasolla
 - Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisen käytännöt ja vastuut
- Luvun 5.3 osalta
 - Ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittävyyden ja lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointiin ja tukitoimien toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen liittyvät käytännöt ja vastuut
 - Tukea koskevan päätöksen valmistelun käytännöt ja vastuut sekä päätöksestä päättämisen vastuu
- Luvun 5.4 osalta
 - Yhteistyökäytännöt huoltajan ja lapsen kanssa lapsikohtaisten tukitoimien arvioinnissa, suunnittelussa ja päätöksenteossa
 - Opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten sekä muiden monialaisen yhteistyön tahojen kanssa tehtävän yhteistyön ja kehittämisen periaatteet
- Luvun 5.5 osalta
 - Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksentekoon ja toteuttamiseen liittyvät yhteistyökäytännöt ja vastuut **(voimaan 1.8.2026)**
 - Sairaalaopetuksen järjestämiseen liittyvät yhteistyökäytännöt ja vastuut
 - Sairaalaopetuksen konsultaatiopalvelun toteuttamisen yhteistyökäytännöt ja vastuut
 - Lapsen esiopetuksen poikkeavaan järjestämiseen ja päätöksentekoon liittyvät käytännöt ja vastuut
 - Perusopetukseen aloittamiseen vuotta säädettyä myöhemmin kuuluva yhteistyö, käytännöt ja vastuut

6. Opiskeluhoolto

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhoillon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoillon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa¹⁴⁸ määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhoiltosuunnitelman laatimisesta.

Tässä luvussa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetusyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään ilmaisua opiskeluhoolto. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia¹⁴⁹.

Opiskeluhoollolla¹⁵⁰ tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetuksessa. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhoolto¹⁵¹, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhooltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus¹⁵².

Opiskeluhoiltoa toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä¹⁵³ lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhoolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ennalta ehkäisevää ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhoiltoa esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhoiltopalveluihin, joita ovat ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut¹⁵⁴. Opiskeluhoiltopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat¹⁵⁵.

6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoiltosuunnitelma

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhoillon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhoiltosuunnitelma¹⁵⁶. Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoillon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoillon ohjausryhmä¹⁵⁷. Opiskeluhoiltosuunnitelma laaditaan yhteistyössä¹⁵⁸ esiopetuksen ja opiskeluhoiltopalvelujen henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite¹⁵⁹ opetuksen järjestäjän opiskeluhoiltosuunnitelman valmistelussa.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoiltosuunnitelma korvaa opiskeluhoillon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää¹⁶⁰ opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhoiltotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoillon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä esiopetusyksikkökohtaisesti tarkennetut tiedot

148 Perusopetuslaki 14 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)

149 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1 § (1225/2020)

150 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

151 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)

152 YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

153 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

154 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § ja 4 §

155 Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 15 a § (378/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 §

156 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

157 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §

158 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

159 Terveydenhuoltolaki 15 a §

160 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

asiakokonaisuuksista 1-5. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhoitosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista esiopetusyksiköissä seurataan ja tarkistetaan¹⁶¹ tarvittaessa.

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhoitosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten esiopetusyksiköiden toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhoitopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan¹⁶².

Opetuksen järjestäjä vastaa¹⁶³ siitä, että opiskeluhoiton toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on esiopetusyksikkökohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1-5):

1) Arvio opiskeluhoillon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Arvioon opiskeluhoillon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) kootaan tiedot kultakin esiopetusyksiköltä. Tiedot ilmoitetaan opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuosina. Arvioilla varmistetaan opiskeluhoitopalvelujen riittävyys¹⁶⁴ huomioiden lasten ja esiopetusyksiköiden tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määrääjässä.

Arvio opiskeluhoillon kokonaistarpeesta

Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä sekä opiskeluhoillon yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arviossa huomioidaan esimerkiksi esiopetusyksiköiden määrä ja esiopetuksen lapsimäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet. Arviossa huomioidaan lisäksi esimerkiksi oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea tarvitsevien sekä maahanmuuttotilastaisten lasten lukumäärät ja osuudet.

Arvio käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Opetuksen järjestäjän arviossa käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista ilmoitetaan kaikkien opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) henkilötyövuodet.

2) Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoillon edistämiseksi

Yhteisöllinen opiskeluhoito on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Lasten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §:n (opetussuunnitelman mukainen ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoito) mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa¹⁶⁵, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. Esiopetuksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista¹⁶⁶.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- yhteisöllisen opiskeluhoillon toimintatavat esiopetuksessa
- esiopetusyksikkökohtaisten opiskeluhoitoryhmien¹⁶⁷ johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

3) Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoito)

161 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

162 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

163 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

164 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 15 § ja 17 § ja Terveystarkastuslaki 15 §

165 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 6 § (886/2017)

166 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §

167 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla¹⁶⁸ tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitettuja neuvolapalveluja, opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhoollon, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa opiskeluhoollon seurataan ja edistetään lapsen kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtainen opiskeluhoollon perustuu esiopetuksessa huoltajan suostumukseen¹⁶⁹. Lapsen osallisuus ja toivomukset¹⁷⁰ otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuisissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä¹⁷¹.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoollon suunnitelmassa kuvataan

- lapsen ohjaaminen opiskeluhoollon palveluihin¹⁷² (ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut, kuraattori- ja psykologipalvelut)
- yksittäisen lapsen tueksi¹⁷³ koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, huoltajan suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen
- opiskeluhoollon kertomusten¹⁷⁴ laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhoollon rekisterille
- lapsen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa

4) Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Opiskeluhoollon on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ja opiskeluhoollon palvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä¹⁷⁵. Lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoollon palvelujen ammattilaisten sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhoollon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhoollon keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoollon suunnitelmassa kuvataan

- lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoollon palvelujen osallisuus¹⁷⁶ opetuksen järjestäjän opiskeluhoollon suunnitelman laatimisessa ja yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamisessa
- esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä
- opiskeluhoollon monialainen yhteistyö¹⁷⁷ oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- yhteistyö esiopetuksen ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoido
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen¹⁷⁸ lapsille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

168 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 5 §

169 Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

170 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 18 §

171 EU:n tietosuojasetus (679/2016), tietosuojalaki (1050/2018), laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 22 § (377/2022) ja 23 §, perusopetuslaki 40 §, laki potilaan asemasta ja oikeuksista (1992/785) ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812)

172 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 16 § (377/2022)

173 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 19 §

174 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 20 § (377/2022) ja 21 § (377/2022)

175 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §

176 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

177 Perusopetuslaki 4 a luku

178 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 11 §

5) Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Lapsella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön¹⁷⁹, johon kuuluu fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista esiopetusyksiköiden kanssa. Opetuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan erikseen toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet. Suunnitelmassa kuvataan opettajan, päiväkodin johtajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa¹⁸⁰ tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan lapsen (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhoitopalveluihin. Kuvauksen yhteistyöstä¹⁸¹ huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia.

Kriisisuunnitelma (suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle)

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako. Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen välisen tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet.

Paikallinen tarkennus alkaa

Esiopetuksen opiskeluhoitosuunnitelma sisältyy Rovaniemen opiskeluhoitosuunnitelmaan.

Jokainen esiopetusta antava yksikkö toimittaa syyslukukauden alussa Rovaniemen opiskeluhoitosuunnitelmaan vaadittavat yksikkökohtaiset tiedot:

1. Arvio opiskeluhoitokauden kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista yksikössä
2. Toimenpiteet esiopetuksen yhteisöllisen opiskeluhoitokauden edistämiseksi yksikössä
3. Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoito)
4. Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

179 Perusopetuslaki 29 §

180 Perusopetuslaki 29 §

181 Perusopetuslaki 40 §, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 23 §, lastensuojelulaki 25 § (88/2010) ja sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 §

5. Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Jokaisessa esiopetusyksikössä toimii opiskeluhoitolain mukainen yhteisöllinen opiskeluhooltoryhmä, joka kokoontuu vähintään kaksi kertaa toimintavuoden aikana.

Paikallinen tarkennus päättyy

7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen¹⁸². Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään taustalla olevaan arvo- ja kasvatustieteelliseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa¹⁸³.

7.1. Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen paikallinen opetussuunnitelma voi olla järjestäjäkohtainen tai yksikkö- tai toimipaikkakohtainen tai näiden yhdistelmä opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voi olla omaleimainen opetuksen järjestämisluvan ja valtioneuvoston asetuksen¹⁸⁴ asettamissa rajoissa. Paikallinen opetussuunnitelma ei voi olla ristiriidassa esiopetusta koskevan lainsäädännön tai esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kanssa.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat erityiseen maailmankatsomukseen liittyvät esiopetuksen arvoperustaa täydentävät näkökulmat ja miten nämä näkökulmat näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa
- mitkä ovat erityiseen kasvatustieteelliseen järjestelmään liittyvät pedagogiset periaatteet ja ratkaisut sekä miten nämä periaatteet ja ratkaisut näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa.

182 Perusopetuslaki 7 §

183 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §

184 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §